VII / KÜLTÜR BÖLÜMÜ

1. Giriş :

Eğitim ve öğretim alanındaki başarılı çalışmaların sonucu olarak, il nüfusunun okur yazarlık oranı gittikçe artan bir seyir takip etmiştir. 1935 yılında 128.113 kişinin 18.944 ü (% 14.7) okuma yazma bilmekte iken, 1960 yılında 257.281 kişi olan il nüfusunun 82.449 u (% 32) okur yazar hale gelmiştir.

1935 yılında 62.228 kişi olan erkek nüfusunun 14.515 kişisi (% 23.3) okuma yazma bilirken, bu nisbet 1960 yılında 134.725 kişide 59.471 kişiye (% 44.4) yükselmiştir. 1935 yılında 65.885 kadından 4.429 u (% 6.7) okuma yazma bilirken, 1960 yılında 122.556 kadından 22.978 i (% 18.7) okuma yazma bilir duruma gelmiştir.

1960 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, 10.000 den az nüfuslu yerlerde yaşıyan 167.798 kişinin 56.201 i okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilen bu nüfusun 41.163 ü erkek, 15.038 i kadındır. Onbin ve daha fazla nüfuslu yerlerde yaşıyan 44.094 kişinin, 18.303 erkek ve 7.940 kadın olmak üzere 26.248 i okuma yazma bilmektedir. (Bkz. Tablo : 31).

Aynı gelişmeyi, okul ve öğretmen sayısı ile öğrenci sayısı bakımından, ilköğretimde, ortaöğretimde ve teknik öğretimde müşahede etmek mümkündür.

İlkokul sayısı, 1953/1954 ders yılında 13 ü şehirde ve 194 ü köyde ve 5 i kapalı olmak üzere 212 iken, 1967/1968 ders yılında şehir okulu adedi 30 a ve köy okulu adedi de 331 e yükselerek toplam 361 i bulmuştur. (Bkz. Tablo : 32).

Halen il dahilinde 2 Lise, 5 Ortaokul, 1 Ticaret Lisesi, 2 Erkek ve 2 Kız Sanat Enstitüsü, 1 İmam Hatip Okulu ile 1 Kız İlköğretmen Okulu faaliyet halindedir.

Gümüşhacıköy'de Lise, Merzifon'da Ticaret Lisesi, Merkezde İmam-Hatip Okulu, Hamamözü ve Esençay Bucakları ile Alpaslan ve Uluköy kasabalarında birer Ortaokul açılması için kurulmuş dernekler eli ile bina inşa ve tedariki yönünde kesif bir faaliyet mevcuttur.

2. Genel Kültür Durumu :

A. Eski Amasya'da Kültür :

Amasya, sinesinde barındırdığı çeşitli kültür müesseseleri, yetiştirdiği ünlü ilim adamları ve sanatkârlar ile zengin bir geçmişe sahiptir. Değerli bir kültür merkezi, zengin bir kültür hazinesi olduğu içindir ki, kendisine pek yerinde olarak "Anadolu'nun Oxford'u", "Medine tül hükema", "Kıble tül ulema" isimleri verilmiştir.

Dört bin senelik bir tarihe sahip olan Amasya, ilim ve kültür müesseselerinin sayısı ve çeşidi itibariyle, en hareketli devirlerini Selçukiler ve Osmanlılar zamanında idrak etmiştir.

Selçuki Hükümdarı Mesut, Vali Mübarezeddin Halife Alp (Hilfetgazi) ve Seyfeddin Toruntay şahsen birer Medrese inşa ettirmek suretiyle, Amasya'da ilim ve irfanın inkişafına yardımcı olmuşlardır. Bilim adamlarına bol para verilmesi ve büyük itibar gösterilmesi neticesi, Horasan, Harzem, Buhara gibi yerlerden ilim adamları ve fakihler Amasya'ya akın etmişlerdir.

Amasya Osmanlı egemenliği altına girdikten sonra husui bir önem kazanmıştır.

Burası bazı Şehzadelerin doğup büyüdükleri, eğitim gördükleri, Valilik yaptıkları ve devlet yönetimini öğrendikleri bir yer olmuştur. Osmanlı Şehzadelerinden on ikisi Amasya'da Valilik yapmış, bunlardan altısı Padişah olmuştur. Amasya'nın bir çok imkânlara kavuşmasında, kültür hayatının ve öğretim kurumlarının gelişmesinde Şehzadelerin payı büyük olmuştur. Amasya'dan yetişen devlet ricali ve hayır sever kişiler, birer öğretim ve eğitim kurumu vücude getirmişler, varlıklarını vakfetmek suretiyle bu kurumların devamını emniyet altına almışlardır.

Bölgede ilköğretimi yaymak ve kur'ân okumasını öğretmek için bir çok okul (Mekteb-i Sübyan) ve Darülkura açılmıştır. Bunların adedi 130 u bulmuştur. Bunlar ilk ve ortaokul, Medreseler ise yüksek okul hükmünde idiler.

Bu gün tarihe mal olmuş bulunan Okullar, Darülkuralar, Kütüphaneler, Medreseler, İmarethaneler ve Tabhaneler hakkında aşağıda kısa izahat verilmiştir.

a. Okullar :

Okulun adı, kim tarafından ve hangi tarihte tesis edildiği aşağıda gösterilmiştir:

1	Şahbula Okulu	1437	Yörgüç Paşa eşi Şahbula Hatun.
2	Hızır Paşa Okulu	1465	Hızır Paşa.
3	Acem Ali Okulu	1468	Elhac Acem Ali Ağa.
4	Temenna Okulu	1473	Hızır Paşa adamlarından Hüsamettin.
5	Sultan Bayezid Okulu	1485	Sultan II. Bayezid
6	Küçük Ağa Okulu	1494	Küçük Kapı Ağası Ayas Ağa.
7	Hatunya Okulu	1509	Vali Şehzade Ahmet annesi Bülbül Hatun.
8	Ali Paşa Okulu	1510	Atik Ali Paşa.

b. Darülkura'lar (Kur'ân Kursları) :

1	Mahmut Çelebi Darülkurası	1404	İmad Zade Bedrettin Mahmut Çelebi
2	Ali Çelebi "	1471	Müeyyid Zade Ali Çelebi.
3	Sultan Bayezid "	1486	Sultan II. Bayezid.
4	Sultan Hatun "	1505	Bayezid II. eşi Hatun Sultan.
5	Abdullah Paşa "	1505	Defterdar Abdülkerim Bey.
6	Çeribaşı "	?	?
7	Şeyh Mehmet Ağa "	1662	Hacı Efendi Zade Mehmet Ağa.
8	Nuh Bey "	1520	Hacı Bey Zade Defterdar Nuh Bey.

c. Kütüphaneler :

1	Hızır Paşa Kütüphanesi	1465	Hızır Paşa.
2	Sultan Bayezid "	1485	Sultan II. Bayezid.
3	Pirî Çelebi "	1608	Müeyyed Zade Pirî Çelebi.
4	Faik Efendi "	1734	Hıfzı Zade Elhac Osman Faik Efendi.
5	Abdüllâtif Efendi "	1746	Müftü Abdüllâtif Efendi.
6	Elhac Mahmut Ef. "	1832	Saçlı Elhac Mahmut Efendi.
7	Zeki Efendi "	1842	Kapancı Zade Elhac Hüseyin Zeki Efendi
8	Hamdi Efendi "	1911	Yumuk Osman Zade Mehmet Hamdi Efendi

d. Medreseler :

Medreselerde şer'î ilimler (Tefsir, Hadis, Usul, Fıkıh, Kelâm), aklî ilimler (Hikmet, Mantık, Tıp, Hendese, Hesap) ve edebî bilgiler (Maani, Beyan, Lûgat, Nahiv, Sarf, Tarih, Muhazara, Şiir) okutulurdu. Bu dersler içinde en çok önem verilen Hadis ile

Arapça idi. Hadis ilmine verilen ehemmiyete ve geniş bir ilim olmasına binaen, sadece bunu tedris eden Medreseler tesis edilerek bunlara Darülhadis ismi verilmiştir. Amasya'da dört tane Darülhadis mevcut idi.

Medreselerde şer'î ilimler Arapça okutulurdu. Medreselerde Müderrisler ve Dersiamlar ders verirlerdi. Dersiam (Öğretmen) olabilmek için, en az iki yıl Müderris Muid (Yardımcı Öğretmen) olarak başarılı öğretim hizmeti yapmak ve zamanın bilginlerinin en az üçüne yeterli olduğunu onaylatmak şart idi.

Muide günde 5 Akçe, Mülâzıma günde 10 Akçe, Dersiama günde 20 Akçe verilirdi. Her yıl beşer beşer artarak, dört yılda 40 Akçe aldığı takdirde Müderris olurdu.

Amasya'daki Medreseler, tesis tarihleri ve isimleri ile aşağıda gösterilmiştir:

1	Halifet	Medresesi	1225	Mübarezeddin Halife Alp (Hilfetgazi) Yüksek Okuldur.
2	Doğsakiye	"	1233	Amasya Valisi Emir Nurettin Doğsak.
3	Toruntay	"	1267	Amasya Valisi Seyfeddin Toruntay.
4	Alaca Yahya	"	1337	Emir Şadgeldi Padişah.
5	Yakup Paşa	"	1412	Yakup Paşa.
6	Hüsamiye	"	1453	Şeyh Hüsameddin Hüseyin Halveti.
7	Hızır Paşa	"	1465	Atabeyoğlu Hızır Paşa.
8	Abdullah Paşa	"	1485	Abdullah Paşa.
9	Sultan Bayezid	"	1486	Sultan II. Bayezid. (Yüksek okuldur).
10	Kadı	"	1494	Molla iVldan Mehmet Çelebi.
11	Küçük Ağa	"	1494	Ayas Ağa. Yüksek Okuldur.
12	Mehmet Paşa	"	1494	Hızır Paşa oğlu Mehmet Paşa.
13	Büyük Ağa	"	1488	Kapı Ağası Hüseyin Ağa.
14	Atabey	"	1526	Emir Nasreddin Atabey.
15	Osman Çelebi	"	1526	Seydi Ali Zade Hacı Osman Çelebi.
16	Yörgüç Paşa	"	1634	Yörgüç Paşa.
17	Burma Minare	"	1705	Baş Mimar Hafız Hasa nEfendi.
18	Feyziye	"	1738	Kazasker İbrahim Efendi.
19	Fatımiye	"	1740	Fatma Hatun.
20	Osmaniye	"	1736	Hacı Kara Osman Efendi.
21	Sungurlu	"	1749	Sungur Zade Hacı Mehmet Ağa.
22	Bekir Paşa	"	1750	Bekir Bey Zade Hacı Osman Bey.
23	Narlıbahçe	"	1753	Şehir Kethüdası Hafız Süleyman.
24	Kâşifiye	"	1761	Hacı Mehmet Kâşif Efendi.
25	Rahmaniye	"	1791	Mütesellim Hacı Abdurrahman Efendi.
26	Hayriye	"	1795	Türidi Zade Hacı Ali Ağa.
27	Tayyar Paşa	"	1803	Canikli Tayyar Mahmut Paşa.
28	Benderli	"	1813	Benderli Hacı Hafız Feyzullah Ağa.
29	Çöplüce	"	1818	Aşçı Zade Hacı Mehmet Ağa.
30	Hacı Hamza Efendi	"	1894	Şeyh Hacı Hamza Efendi.
31	Tekek	"	1832	Akşehirli İsmail Efendi.
32	Kapancı Zade	"	1842	Kapancı Zade Hacı Hüseyin Zeki Efendi.
33	Saraçhane	"	1882	Kazbekli Zade Hacı Mahmut Efendi.
34	Mehmet Bey	"	1890	Kurt Bey Zade Mehmet Bey.
35	Mesudiye	"	?	Sultan Mesut II.
36	Sofular	"	1892	Hacı Mustafa Ağa.

e. İmarethaneler ve Tabhaneler :

Amasya'da 5 İmarethane ve bunların nezdinde birer de Tabhane mevcut idi. Bunlar; Bayazıt Paşa İmareti, Yörgüç Paşa İmareti, Sultan Bayezid İmareti, Mehmet Paşa İmareti ve Hatuniye İmaretidir.

f. İlcelerdeki Tarihî Eğitim Kurumları :

aa. Merzifon İlcesinde :

1. Çelebi Sultan Mehmet Medresesi :

1415 yılında Çelebi Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Yüksek öğrenim veren bir müessese idi. Sultaniye Medresesi de denirdi.

2. Ramazaniye Medresesi :

1554 yılında Ramazan Zade Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır.

3. Süheyliye Medresesi :

1579 yılında Emir Süheyl Bey tarafından yaptırılmıştır.

4. Dürrü Mehmet Efendi Medresesi :

1732 yılında Şeyhülislâm Dürrü Mehmet Efendi yaptırmıştır.

5. Hacı Ali Ağa Medresesi :

1764 yılında Hacı Ali Ağa yaptırmıştır.

6. Şifaiye Medresesi :

1797 yılında Hacı Hasan Ağa tarafından yaptırılmıştır.

7. Merzifon İdadisi :

Lise dengi olan okul 1903 yılında açılmış, 1919 da kapanmıştır.

8. Amerikan Koleji :

Kız ve erkek öğrencilere Üniversite seviyesinde öğretim yapmak üzere 1890-1891 yıllarında açılan Kolej, 1914 yılında kapatılmış, 1919 yılında yalnız kızlar için İlkokul seviyesinde yeniden açılmış ve 1923-1924 yıllarında bu da kapatılmıştır. İdadi derecesinde açılan bir okul da 1936-1937 yılında kapanmıştır.

9. Fransız Kız Lisesi :

19. yüzyılın sonunda yatılı olarak açılmış, 1914 de kapatılmıştır.

10. Assubay Hazırlama Ortaokulu :

1950-1951 ders yılında açılan okul, 12 yıl faaliyette bulunduktan sonra, 1962 yılında kapatılmıştır.

bb. Gümüşhacıköy İlcesinde :

1. Haliliye Medresesi :

1413 yılında Beylerbeyi Halil Paşa tarafından yaptırılmıştır. Yüksek öğrenim vermiş bir müessesedir. Halen müzedir.

g. Amasya'nın Yetiştirdigi Bilgin, Şair ve Sanatkârlar :

Amasya tarih boyunca ünlü kişiler yetiştirmiştir. Pont Krallığına ve Bizans İmparatorluğuna hükmeden İmparatorlardan beşi (Phokas, Nikfur, İsak, Aleksi, Yani) Amasya'lıdır. Danişmend Hükümdarlarından Melik İzzeddin Mehmet Gazi, Selçuki Hükümdarlarından I. ve II. Sultan Mesut, Osmanlı Hükümdarlarından Sultan II. Murad ve Sultan I. Selim, Ertena Bey ve Şadgeldi Padişah gibi iki Hükümdar Amasya'lıdır.

Selçuki Vezirlerinden (Husam Al Devle Hasan Gazi, Muhzebeddin Ali, Muineddin Süleyman Pervane, İzzeddin Mehmet Pervane, Şemseddin Mahmud Tuğraî, Fahreddin Ali) ve Osmanlı Vezirlerinden (Yahşi Bey Zade Bayazit Paşa, Hoca Mehmet Paşa, Cemali Zade Pirî Mehmet Paşa, Bayburtlu Ahmed Ağa Zade Kara İbrahim Paşa, Rızvan Ağa Zade Ahmet Paşa, Zanalı Cafer Ağa Zade Esseyid Ahmet Paşa, Hatip Zade Nailî Abdullah Paşa, Şirvanî Zade Mehmet Rüştü Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Merzifonlu Ali Paşa) Amasya'nın yetiştirdiği devlet adamlarıdır.

Selçuki devrinde Kadılkudad olan (Mahmut El Kımarî, Sadreddin Mehmet El Türkmanî, İmadeddin Ömer El Amasî, Nizameddin Abdülmelik El Rumî) ve Osmanlı Şeyhülislâmlarından (Niğdeli Zade Sofî Bayezid Çelebi, Gümüşlü Zade Abdurrahman

Çelebi, Efdal Zade Hamid El Din Mehmet Çelebi, Cemalî Zade Zenbilli Ali Efendi, Kemal Paşa Zade Şemseddin Ahmet Efendi, Müeyid Zade Abdülkadir Şeyhî Efendi, Memik Zade Mustafa Efendi) Amasya'nın yetiştirdiği âlimlerdendir.

Amasya'nın yetiştirdiği bilgin, şair ve sanatkrâlardan en önde gelenler hakkında aşağıda kısa izahat verilmiştir.

STRABON (M.Ö. 63 - M.S. 5) :

Amasya'lıdır. Modern Coğrafya İlmi'nin babası kabul edilir. Bir çok seyahatler yapmış ve bu sayede coğrafyaya büyük hizmetlerde bulunmuştur. Tarih Hatıraları ve 17 Ciltlik Coğrafya kitabı meşhurdur.

SIRACÎ (- 1292) :

Amasya'ya yerleşmiş ailelerden Mir Hamza Nigârî'nin oğludur. Basılmamış bir divanının varlığından söz edilirse de, ele geçmemiştir. Sadi Divanı'nın son sahifesinde Sırâcî'ye ait şiirlere raslanmıştır. Sırâcî'nin (Sâki) redifli gazeli uşşak makamında bestelenmiştir. Bu gazelin matla ve maktaı şöyledir :

Meyhane-i belâda zarem ziyade saki,
Her kimseden ziyade ver bana bâde saki.

Âteşlere Sırâcî yandı, nedir ilâcı?
Sen âna ol duacı subhü mesâde saki.

ABDÜL MÜMİN BİN SAFİYİDDİN (- 1248) :

Amasyalı'dır. Ali Bin Hilâl'in yazı tekniğini taklit ederek şöhret bulmuş, zamanın yazı üstatlarını geçmiştir. Yakut-i Mustağsami ilk yazı dersini üstattan almıştır.

AHMEDÎ (1336 - 1413) :

Amasya'lıdır. Devrinin tanınmış âlimlerindendir. Tıbda, felsefede, tarihte, edebiyatta, mitoloji ve dinî konularda geniş bilgisi vardı. Yunus Emre'nin eserlerini okumuş ve onlardan etkilenmiştir. "İskendername" adlı bir mesnevisi vardır. Divanı mesnevisinden daha kuvvetlidir.

YAR ALİ ÇELEBİ-YARÎ (- 1415) :

Büyük bilginlerdendir. Yarî-î şirazî diye de anılmaktadır. Bu isim şiir yazmada kudretinin üstünlüğünden dolayı verilmiştir.

ŞÜCAADDİN İLYAS (- 1410) :

Gümüşlü Zadeler'dendir. 1394 yılında Amasya Müftüsü oldu. 1402 yılında Timurlenk tarafından gönderilen hey'etin sorularına çok isabetli cevaplar vererek Amasya'yı mutlak bir tahribattan kurtarmıştır. Gayet fazıl, natuk, cesareti medeniyesi yüksek bir zattır. 1410 yılında Amasya'da öldü.

ZEYNEP HATUN - Zenünnisa (- 1474) :

Amasya'lıdır. Kültürlü bir ailenin kızıdır. Kaydedebildiğimiz ilk kadın şairimizdir. Güzel sanatların şiir ve müzik alanında yetişme olanağı bulmuştur. Özel olarak Arabî ve Farisî öğrenmiştir. Farça şiirler de yazmıştır. Nerede olduğu bilinmeyen, II. Mehmet adına düzenlediği bir Divanı vardır. Eserlerinde Divan edebiyatının sanat anlayışı hâkimdir. Dili ve üslûbu samimidir. Şiirlerinden bir örnek :

Şeha, bu sureti zîba sana Haktan inayettir
Sanırsın Surei Yusuf cemalinden bir âyettir.
Senin hüsnün, benim aşkım, senin cevrin, benim sabrım
Demâdem artar eksilmez, tükenmez bînihayettir.

ŞEHDÎ MEHMET ÇELEBİ (?-?) :

XV. yüzyılda yaşamıştır. Fatih devrinin şairlerindendir. Amasya'lıdır. Fatih'in fetihlerini anlatan Firdevsi-i Tusi'nin Şehnamesine taklit olarak kırkbin beyitli bir Osmanlı Tarihi yazmaya balşamış ise de, onbin beytini yazdığı sırada vefat etmiştir.

MİR NACİ (1432 - 1485) :

Amasya'lıdır. Bağdat'a tahsile gitmiştir. Yazı dersini Şeyh Hamdullah ile bareber öğrenmiştir. Sultan Bayezid Amasya Valisi iken Defterdarlık yapmıştır. Aynı zamanda şairdir.

AFİTABÎ (- 1494) :

Amasya'lıdır. Fatih Sultan Mehmet zamanının şairlerindendir. Divan'ı vardır.

İBRAHİM TENNURİ (- 1481) :

Amasya'lıdır. Zamanının meşhur bilginlerindendirı. Konya'da Karamanlı Sarı Yakut'tan ders almıştır. Uzun müddet Kayseri'de Müderrislik yapmıştır. "Gülzar-ı Mânevî" adlı manzum bir eseri vardır.

MİHRİ HATUN (1474 - 1506) :

Asıl adı Fahrünnisa'dır. Gümüşlü Zade Pir İlyas Şücaeddin'in torunudur. Aydın bir aile içinde yetiştiğinden Arabî ve Farisî öğrenmiştir. Evlenmemiş, bir hanım şairdir.

Üslûbu ile Necatî'yi hatırlatıyorsa da ondan üstündür. Şiirlerinde günlük olaylara yer verir ve samimi bir özellik gösterir. Özellikle toplum baskısından uzak olarak, duygularını gayet açık belirtmiştir. Başlıca eseri Divan'ıdır. Mihri Hatun'dan bir örnek :

Gitmeğe azmeylemişsin ah mahım gitme gel,
Korkarım ki sana tesir ide ahım gitme gel.
Gerçi kim aşkın yolunda cürmü çoktur âşıkın,
Ben seni sevmekten özge yok günahım gitme gel.

TACÎ BEY (? - ?) :

XV. yüzyıl sonlarında XVI. yüzyıl başlarında yaşamıştır. Şairdir. Amasya'da Defterdarlık yapmıştır. Cafer ve Sadî Çelebi'nin babasıdır. Tacî'nin bir beyti :

Göz yaşlı, gönül zülfü perişanlar içinde
Kaldım karagu gecede bâranlar içinde.

SADÎ ÇELEBİ : (- 1516) :

Amasya'lıdır. Tacî'nin oğludur. Tanınmış bir âlim ve şairimizdir. Kendisi aynı zamanda iyi bir hattattır. Miftah ve Vikaye isimli eseri, haşiyeleri, bir de Akaid adlı eseri vardır. Zarif bir şair olduğu şu beytinden bellidir:

Aşk hâlâtın Ferhad ile Mecnûn ne bilir?
Biri dağ âdemidir, diğeri sahra delisi.

BALÎ CAFERÎ (? - ?) :

Cafer Çelebi'nin oğludur. Caferî müstear adı ile bir çok şiirler yazmıştır. İçkiye ve esrara düşkün olduğundan genç yaşta vefat etmiştir.

AHMET BİN HOCA YAHYA
Zibikzade (- 1503) :

Amasya'lıdır. Şeyh Hamdullah'tan yazı dersi almıştır. Hattattır. Yazdığı Kur'anı Sultan Bayezid'e hediye etmiş olup, Bayezid'in ölümünde bu Kur'an türbesine konulmuştur.

ABDURRAHMAN EFENDİ
Müeyyit Zade (1456 - 1516) :

Tanınmış âlim ve mütefekkirlerimizdendir. Sultan II. Bayezid Amasya'da Şehzade iken, bu genç âlimi takdir ederek kendisine musahip edinmiştir. Müderrisliklerde, Edirne Kadılığı ile Anadolu ve Rumeli Kazaskerliklerinde bulunmuştur. Başlıca eserleri : "Tefsir-i Sûrçü Kâdir", "Mevakıf Şerhi", "Şerh-i Miftah", atom konusunda "Risale Fitahkiki cüz-ü Lâyetecezza" ve "Risale Fi Küre-i Madahraca" dır.

ŞEYH HAMDULLAH (1436 - 1519) :

Amasya'lıdır. Yazı sanatının en meşhur üstadlarındandır. Öğrenimini Amasya'da yapmıştır. Eski büyük hattatların yazılarını tetkik ederek, kendine mahsus olan yazı şeklini meydana getirmiştir. Şehzade Bayezid Amasya Valisi iken Hamdullah'tan yazı dersi almış, Padişah olunca da onu İstanbul'a çağırarak kendisine musahip yapmıştır. Osmanlı Türklerinde ilk yazı geleneğini açan ve kendisinden sonra gelen yazı sanatkârlarına üstad olan Şeyh Hamdullah'tır. Sultan Bayezid Camiinin yazılarının bir kısmı Şeyh Hamdullah'a aittir.

MUSTAFA DEDE ELMAĞRUF (? - ?) :

Şeyh Hamdullah'ın oğludur. Amasya'da başladığı tahsilini Mısır'da tamamlamıştır. Babasının yazılarını taklit ederek, yazı sanatını daha da geliştirmiştir.

HÜSEYİN ŞAH (? - ?) :

Amasya'lıdır. Şeyh Hamdullah'ın talebesidir. Yedi çeşit yazı yazmakta mahir idi. Nesih ve Sülüs'ün üstadı idi.

MUHİDDİN AMASÎ (? - ?) :

Amasya'lıdır. Şeyh Hamdullah ile aynı asırda yaşamıştır. Hattattır. Altı çeşit yazı

üzerine çalışmıştır. En verimli devresi 1475 yıllarında olmuştur. Yavuz Sultan Selim tarafından bir Kur'ân-ı Kerîm yazdırılmıştır. Amasya'daki Sultan Bayezid Camiinin kubbe kemerine "Fetih Suresi"ni yazmıştır.

ABDULLAH AMASÎ (? - ?) :

Amasya'lıdır. Altı çeşit yazı üstadı olmuştur. Kat-ı Cezim ile özel bir yazı usulü icat etmiştir. Bir çok Kur'an-ı Kerim yazmıştır.

MÜNİR-İ İBRAHİM ÇELEBİ (- 1521) :

Amasya'lıdır. Âlim, şair ve tarihçidir. "Tezkiretül Vekayi" adlı bir Osmanlı tarihi vardır.

ZENBİLLİ ALİ EFENDİ (- 1525) :

Amasya'lıdır. Bayezid II., Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman zamanlarında 26 yıl Şeyhülislâmlıkta bulunmuş bilginlerimizdendir. Bir çok yerlerde Müderrislik ve Kadılık yapmıştır. Yavuz Sultan Selim gibi bir Padişah'a bile fikirlerini ve gerçekleri çekinmeden söyleyebilmiştir.

ZENBİLLİ ZADE FAZIL ÇELEBİ (- 1583) :

Zenbilli Ali Efendinin oğludur. Âlim ve fazıl bir zattır. Hayatını eser yazmakla geçirmiştir. Başlıca eserleri : "Talikat-ı Âlâ", "Sahibül Buharî", "Mesail-i Evsiya", 4 Cilt "Zımanat", Temviül Usûl Fî İlmül Vusûl", "Avnarraiz Fi Serhül", "Feraiz", "Haşiye-i Vafiye", "Vezaif-i Finnehif", "Ecvibe Âlâ Cami-ül Fusûlin", "İanetül Farız Fî Tashihül Feraiz".

AKBİLEK BAHŞİ HALİFE (- 1523) :

Amasyal'ıdır. İlk tahsilini Amasya'da yapmış ve bilâhare Arabistan'a giderek ikmal etmiştir. Amasya'da Atabey Medresesinde uzun yıllar Müderrislik etmiştir. Değerli bir Fakih ve Müfessirdir.

ESSEYİD İBRAHİM AMASÎ (1404 - 1529) :

Amasya'lıdır. Küçük Emin namı ile anılır. Sultan Bayezid'in oğlu Korkud'a ders vermiştir. Edip, âlim, fazıl bir kişidir.

İBNİ KEMAL (- 1533) :

Amasya'lıdır. Asrının değerli âlimlerindendir. Meşhur Ebusuud Efendi'nin hocasıdır. 300 kadar eseri vardır. Müderrislik, Kadılık ve Kazaskerlik yapmıştır. Yavuz Sultan Selim kendisini çok sevdiği için muharebede daima yanında bulundurmuştur. Mısır seferinden dönerken İbni Kemal'in atının ayağından sıçrayan çamurlar Yavuz'un kaftanını kirletmiş, Padişah İbni Kemal'e iltifat olsun diye bu kaftanın ölümünden sonra sandukasına örtülmesini vasiyet etmiştir. İbni Kemal aynı zamanda şairdir. Yavuz Sultan Selim'e söylediği mersiyeden bir parça :

Şemsi asr idi, asırda Şemsin
Zıllı memdûd, zamanı kâsir
Hayf Sultan Selime, hayf ve dirîg
Hem kalem ağlasın, hem tiğ.

Kanunî devrinde Şeyhülislâm olmuş ve 1533 te vefat etmiştir.

REFİKÎ (- 1533) :

Amasya'lıdır. Hattatır. Şiir de yazmıştır. Sülüs ve nesih yazılarını Şeyh Hamdullah'tan öğrenmiştir. Sultan Selim zamanında Devlet hizmetinde bulunmuştur.

REFİÎ (? - ?) :

Amasya'lıdır. Şairdir. Divan tarzındaki şiirleri ile tanınmıştır. Yazı ve ifadesi güzel olduğu için Divan Kâtipliği yapmıştır. Çeşitli Kaside, Kıt'a ve Rübaileri vardır. Onaltıncı yüzyılda yaşamıştır.

EDAYÎ (- 1574) :

Müzik ile meşgul olmuştur. Şiir de yazmıştır. Şiirlerinden bir örnek :

Asuman-ı hüsnün ey ebr-i hilâlî sen misin?
Yoksa gözler görmedik bir tak-ı âli sen misin?
Tiğden niçün geçürdüler bugün ey hat seni?
Rûm'da baş kaldıran yoksa celâlî sen misin?

SEYİD İBRAHİM BİN MUSTAFA BİN NEFES - Nefes Zade (- 1553) :

Amasya'lıdır. Mustafa Bin Nefes'in babasıdır. Hattattır. Demirci Kulu Yusuf Efendi'den sülüs ve nesih dersi almıştır. "Gülzar-ı Sevab" adlı bir eseri vardır.

MUSTAFA BİN NEFES (- 1595) :

Amasya'lıdır. Yazı dersini Amasya'lı Şührullah Halife'den almıştır. İstanbul'da Süleymaniye ve Hakaniye Medreselerinde ders vermiştir.

ŞÜKRULLAH HALİFE — Şükrullah-ı Rumi (- 1489) :

Amasya'lıdır. Ünlü bir tarihçi ve aynı zamanda doktordur. Amasya Darüşşifasından yetişmiştir. Eserlerinin başlıcaları: "Enüsil Arifin", "Behçetül Tevarih", "Minha-ı Reşad", "Camüdda Vaad", "Fütuhat".

CENABÎ MUSTAFA (- 1590) :

Amasya'lıdır. Tarih ve edebiyata dair eserleri vardır. Ebussuud Efendiden ders almıştır. Edirne ve İstanbul'da Müderrislik ve Halep'te Kadılık yapmıştır. Arapça olarak "İlmi Tarih-i Bild-ı Mağrip" isimli bir tarih yazmıştır.

HUBBÎ AYŞE (- 1589) :

Amasya'lıdır. Şairdir. Kanunî'nin süt kardeşi Beşiktaşlı Yahya Efendinin akrabasından Cemalettin Yahya Efendinin teyzesi, İkinci Selim'in hocası ve Akşemsettin'in torunlarından Şemsî Çelebi'nin eşidir. Ayşe Hanım bu intisabı sebebiyle Saray'a girmiş, Selim II. ve Murad III. nün Nedimesi olmuştur. Hubbî Ayşe arapçayı çok iyi öğrenmiş, zamanının ilimlerini tahsil etmiş, divan edebiyatını incelemiş, bir çok kaside ve gazel yazmıştır. Hurşid ve Cemşid adında üçbin beyitten fazla bir mesnevîsi vardır. Bir örnek :

Giyüp baştan ayağa cümle cevşen
Diğer bir demde oldu şaha düşmen
Yüzünü çin edip gürler ve gümler
Lebinden saçılır her dem köpükler.

RIZAÎ ALİ ÇELEBİ (- 1629) :

Amasya'lıdır. Tanınmış âlim ve şairlerdendir. Mısır Kadısı iken genç yatşa ölmüştür. Divanı ve Udüssebab adlı eseri vardır. Şiirlerinden bir örnek :

Hâk isekte tavfî kûyi yardan kalmayız,
Keşti kûyi yarda bad-ı sabadan kalmayız.

ABDURRAHMAN EŞREF (- 1738) :

Merzifon'ludur. Devrinin âlim ve şairlerindendir. Şair Nedim'in amucasıdır. Kıbrıs'ta Kadılık ve Merzifon'da Dürrü Zade Medresesinde Müderrislik yapmıştır. "Tezkiretülhikem Fi Tabakatülümen" adında bibliyografik bir eseri vardır. Merzifon'daki Hacı Hasan Camii kapısındaki kitabeyi yazmıştır. Eşref'ten bir beyit :

Ne destâvizini gördük bu dehrin bâğıbânından,
Ne memnûnuz baharından, ne efsürde hazânından.

SEYİD MEHMET RIZA (- 1756) :

Amasya'lıdır. 1466 - 1737 yılları arasındaki Kırım Hanları'nın tarihini tetkik etmiştir. Eserinin ismi "Es Sehüsseyyar Fi Ahbârı Mülk-i Tatar" dır. Bu eser 1832 yılında Kazan'da neşredilmiştir. Kadılık ve Müderrislik yapmıştır.

ŞAİR ÂKİF (- 1759) :

Amasya'lıdır. Asıl adı Mustafa'dır. Tezkere yazarı Salim Âkif'in edebî ve ilmî kişiliğini "edip, hünerli, sanatsever, akıcı ve güzel uslûp sahibi, her yönü ile şanlı bir şair" olarak tavsif eder. Bir gazelinden :

Ah edip gâh ağlayıp gâh eder kuyin tavaf
Dem sürüp, meyhuş idüp, dil özge devran etmede
İş tahammül etmedir bar'ı hukuk-i sohbete
Sanma kim vardır hüner teksir-i yâran etmede.

ASIM (- 1838) :

Amasya'lıdır. Asıl adı İbrahim'dir. Amasya'da bir çok hayır kurumu meydana getirmiştir. Amasya'da "Yeğen Zade" adı ile tanınır. Şiirleri süslü ve akıcıdır. Gazelinin matlaı ve maktaı:

Gülşen-i hüsnünde açmış, lâle sümbül yasemen,
Gül cemalin fark olunmaz gülden ey nazik beden.

Asıma mestim reh-i aşkında lâyıktır bana
Derbeder mecnun olup gerdane takdırsam resen.

MUSTAFA HÂSIM (- 1793) :

Merzifon'ludur. Sarı Naip Zade Hacı Abdurrahim Efendi'nin oğludur. Merzifon'da Müderrislik ve Anadolu'da Kadılık yapmıştır. Şairdir. Gazelinden bir örnek:

Nedir âya sebeb ol şûh bizden muhteriz olmuş
Oturmuş bezm-i ağyar içre gördüm diz be diz olmuş
İçip câm-ı tamâdan mest iken seyrana bak vâız
Bize nushetmek ister şimdi gûya şeyhimiz olmuş.

SABRÎ (1843 - 1867) :

Merzifonlu Sadi Bey Zade Hacı Hasan Efendi'nin oğludur. Asıl adı Eyüp Sabri'dir. Kuvvetli bir şairdi. Sabrî, gazel, kaside, müstezad, hiciv tarzında zamanının bütün nazım şekillerini başarı ile kullanmıştır. Aynı zamanda içli koşmaları da vardır. Sabrî'den bir Kıta :

Dâğı firkat neyledi gör Sabrî-yi biçâreyi
Selbedip âram-ı sabrı durmadan ağlar gezer
Mâtemi hicrin için şâhım serâpâ kareyi
Hak bilir mecnun âsâ cismine bağlar gezer.

NEYLÎ (1688 - 1747) :

Merzifon'ludur. Şairdir. Merzifon'daki bir mezar taşı ve çeşmedeki yazıdan 1688 - 1747 yılları arasında yaşadığı anlaşılmaktadır. Bir medhiyesinden :

Tecessüs eylesek serhad-i Bağdad ile İranı
Bulunmaz işbu resme Merzifon'un mis-l-ü akranı
Gelir âb-ü havası her taraftan kûh-u kühsârın
Akar her köşesinde çeşmei âb-ı firavânı

HIFZI (1851 - 1894) :

Merzifon'ludur. Medrese tahsili görmüştür. Muallim Cûdî'nin akranı ve arkadaşıdır. Aruz ve hece vezni ile şiirler yazmıştır. Bir şarkısından :

Bir sencileyin şûh-u dilâra ele girmez
Bir sencileyin gözleri badem ele girmez
Bir bencileyin âşıkı nâkâm ele girmez
Allahı seversen bana hor bakma efendim.

CÛDÎ (1850 - 1931) :

Merzifon'ludur. Hüseyin efendi isimli bir zatın oğludur. Medrese tahsili yapmıştır. Beşiktaş Askeri Rüştiyesinde, Mercan İdadisi ile Gelenbevi İdadisinde edebiyat ve felsefe öğretmenliği yapmıştır. Milletvekilliği de yapmıştır. Asıl adı Muallim İbrahim Cûdî'dir. Gazelinden bir örnek :

Tâc-ü destarın gururundan tehâşî eyledim
Nûr-i irfan üstüne tercih-î serpuş etmedim
Çok şey öğrendim, unuttum nakşi hâtır namına
Bir teselli kaldı kim hakkı ferâmuş etmedim
Yetmişüç yıldır geçirdiğim niğ-ü bed çok rüzigâr
Ben tebahhur eyledim Cûdî, fakat cûş etmedim.

HİLMÎ (1829 - 1913) :

Merzifon'ludur. Asıl adı Hilmi Dede'dir. Öğrenimini Medresede yapmıştır. Arapça ve Farsçaya üstün vukufiyeti vardır. Hazır cevaplılığı, kafiyeli konuşması ve nüktedanlığı ile tanınmıştır. İyi bir şair ve bilgindir. Divanı basılmamıştır. Bir gazelinden :

Tâneylese cahil ne gam erbabı kemale
Bedçehre haset etmededir ehl-i cemale
Güneş doğmasını istemez ol dide-i huffaş
Zulmette bulur râzı bak sen de bu hâle
Hainlerin efkârı, bütün halka ezâdır
Bir gün düşer anlar, dahi girdabı zevale.

ABDURRAHMAN EŞREF EFENDİ :
(- 1784) :

Amasya'lıdır. Şair Nesimi'nin amucasıdır. Medrese tahsilini bitirdikten sonra Kadılık yapmıştır. Meşhur eserleri : "Uyun'ul Ulûm", "Miat'us-safa", "İlm'ül Ahlâk", "Tezkiret'ül -Hikem Fi Sabakat'üt-Ümem".

YUSUFZADE ABDULLAH HİLMİ EFENDİ (1674 - 1753) :

Amasya'lıdır. Değerli bir âlimdir. 55 eseri vardır. 28 senede 30 Cilt mufassal bir şerh yazmıştır.

FEDAÎ (1880 - 1940) :

Amasya'nın Ebemi köyündendir. Şair ve aynı zamanda bağlama üstadıdır. İki yüzden fazla şiiri vardır. Şiirlerini onbirli ve sekizli hece vezni ile yazmıştır. Şiirlerinin bir kısmı Amasyalı Necmettin Kuba tarafından bestelenmiştir.

HÜSEYİN HÜSAMETTİN YASAR (1870 - 1948) :

Amasya'lıdır. Abdi Zade Hacı Mehmet Ağa'nın oğludur. Öğrenimini Amasya'da yapmış, İstanbul'da Tokadizade Hacı Ahmet Nurettin Efendi'den ders almıştır. Geniş bir kültüre ve feraiz ilmine vakıf olup Kadılıklarda bulunmuştur. Amasya Tarihi'nin müellifidir. Eserinin Bir ilâ Dördüncü Cildi Zeyli ile beraber neşredilmiştir.

SITKI HOCA (1868 - 1957) :

Asıl adı Yusuf Sıtkı'dır. Hacı Bayram Zade Abdülmecit'in oğludur. Amasya'da başladığı öğrenimine İstanbul Ümmüvelet Medresesinde devam etmiş ve icazet almıştır. Havza Müftülüğünden emekli olmuştur. Şiirlerini öz ve kuvvetli olarak kaleme almıştır. İstiklâl Savaşında şehit düşen oğlu için yazdığı şiirden bir parça :

Yüz güler, terbiyedendir, içimiz kan ağlar
Terk kıl dostunu hâl-i dil-i fevvaresine
Sıtkıyâ olmasa belâyı umumî bu hal
Nasıl insan dayanır böyle ciğer pâresine

HÂKÎ :

Merzifon'ludur ve halen hayattadır. Kara Mustafa Paşa Okulu Başöğretmenliğinden emeklidir. Güçlü bir şairdir. Aruz ve hecede nazmın her nev'ini kolaylıkla kullanmıştır. Bir gazelinden :

Ey kalem, mebhasin bilmem neden hâlâsı var?
Bir dokunsam mutlaka bin zar-ü vâveylâsı var.
Şerholunmaz dildeki mâna, bu zerrin hat ile
Şekle sığmaz, tercüman almaz, acaip imlâsı var.

ABDURRAHMAN KÂMİL YETKİN (1850 - 1941) :

Amasya'da doğdu. 1881 yılında Medrese tahsilini ikmal ederek icazetname aldı. Bir çok talebe yetiştirdi. 1900 yılında Amasya Müftüsü oldu. Bu görevi emekli olduğu 1915 yılına kadar devam etti. 1922 yılında tekrar Müftülüğe getirildi. Sultan Bayezid Camiindeki vaizleri ile halkı senelerce irşad etmiş, Millî Mücadelenin ilk günlerinde hayırlı hizmetlerde bulunmuştur. Bu hizmetleri ile Atatürk'ün takdirlerine mazhar olmuştur.

Şiraz'lı Sadi'nin Bostan namındaki eserini Arapça olarak şerh eylemiş, Makamatı Hariri'nin bir kısmını Türkçeye tercüme etmiştir.

AHMET EMİRÎ YETKİN :

Amasya'da doğdu. Ulemadan Müftü Abdurrahman Kâmil Yetkin'in oğludur. Medrese tahsilini Amasya'da yaparak 1910 yılında icazetname aldı. Mektebi İptidai Muallimliğinde, Şer'iye Mahkemesi Kâtipliğinde, Darülhilâfe Medresesi Türkçe ve Kitabet Muallimliğinde, Nafia Ambar Memurluğunda bulundu. 1942 yılında emekli oldu.

Kaside ve gazellerini bir araya getiren birkaç eseri vardır. Bunlar arasında, üç kasideyi havi olan Tuhfe-t-ül Ahval isimli olanı meşhurdur.

B. Bu günkü durum :

a. İlkokullar :

İl'de en yaygın eğitim - öğretim müessesesi ilkokullardır. İl'de 35 i şehir ve kasabalarda, 326 sı köylerde olmak üzere 361 ilkokul vardır. 1967/1968 Ders Yılı itibariyle İlkokulların İlcelere dağılışı şöyledir:

İlcesi	Şehir ve Kasabadaki Okul Sayısı	Köylerdeki Okul Sayısı	Toplam	Öğrenci Sayısı
Merkez	12	97	109	13.566
Göynücek	1	32	33	2.845
Gümüşhacıköy	5	54	59	6.112
Merzifon	8	61	69	8.025
Suluova	4	29	33	3.800
Taşova	5	53	58	7.706
Toplam	35	326	361	42.054

Bu okullarda 1032 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayısı 40.7 dir. 1967/1968 Ders Yılı itibariyle İl'deki öğretmen durumu aşağıda gösterilmiştir:

İlcesi	Öğretmen					...
	Asil	Vekil	Muvakkat	Yedek Sb.	Eğitmen	Toplam
Merkez	304	13	5	1	3	326
Göynücek	72	3	2	—	—	77
Gümüşhacıköy	140	7	—	—	10	157
Merzifon	177	2	8	—	7	194
Suluova	82	3	5	—	2	92
Taşova	159	7	10	2	8	186
Toplam	934	35	30	3	30	1032

Bu rakamlara, Er Eğitim Tugayında görevli 114 Er Öğretmen ile, 5439 sayılı Kanuna göre Milli Eğitimin çeşitli kuruluşlarında görevli 16 öğretmen dahil değildir.

aa. Köy Okulları :

İl'in 358 köyünden 313 ünde okul vardır. Bu köylerde, 296 öğretmenli ve 30 öğretmenli-eğitmenli olmak üzere 326 okul vardır. Böylece köylerin % 87.4 ünde okul bulunmaktadır. 1967/1968 Ders Yılı itibariyle köy ve okul durumu şöyledir:

İlcesi	Köy Sayısı	Okullu Köy Sayısı	Okulsuz Köy Sayısı	Okul Sayısı
Merkez	96	87	9	97
Göynücek	40	32	8	32
Gümüşhacıköy	59	54	5	54
Merzifon	66	61	5	61
Suluova	41	29	12	29
Taşova	56	50	6	53
Toplam	358	313	45	326

İlkokul Öğrencileri Çayda Çıra Oynarken

İlkokul Öğrencileri Balerinler Gösterisinde

İl'in okulu olmayan köy adedi 45 tir. Ancak, bunlardan üçü komşu köyle müştereken yapılan okullardan özellikle faydalanmaktadır. Okulu olmayan mütebaki 42 köyün toplam nüfusu (1965 sayımına göre) 6984 olup nüfus ortalaması 166 dır. Okulu olmayan köylerden 35 inin nüfusu 200 den az, 7 sinin nüfusu ise 200-350 arasındadır.

Okulu olmıyan köylerin İl içinde çok dağınık oluşu, buraların çocuklarını Gündüzlü Pansiyonlu Bölge Okullarında toplamaya imkân vermemektedir. Yatılı Pansiyonlu Bölge Okulları proğramına ise İlimiz dahil değildir.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle Köy Okullarının öğretmen ve öğrenci durumu şöyledir:

İlcesi	Köy Okulu	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı		
	Sayısı	Kadın	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
Merkez	97	98	128	226	3720	5163	8883
Göynücek	32	23	46	69	1039	1548	2587
Gümüşhacıköy	54	26	96	122	1854	2386	4240
Merzifon	61	57	62	119	1962	2836	4798
Suluova	29	16	36	52	944	1144	2088
Taşova	53	39	129	168	2525	3423	5948
Toplam	326	259	497	756	12044	16500	28544

1967/1968 Ders Yılı itibariyle köy okullarının bina ve derslik durumu aşağıda gösterilmiştir:

İlcesi	Devlet Tipi	Köy Tipi	Baraka	Geçici Bina	Toplam
Merkez	72	12	3	10	97
Göynücek	30	—	1	1	32
Gümüşhacıköy	29	21	—	4	54
Merzifon	47	5	1	8	61
Suluova	28	—	1	—	29
Taşova	36	13	3	1	53
Toplam	242	51	9	24	326

bb. Şehir ve Kasaba Okulları :

Okullardan 30 u İl ve İlce Merkezlerinde, 5 tanesi de Belediye Teşkilâtı bulunan köylerdedir. 1967/1968 Ders Yılı itibariyle şehir ve kasaba İlkokullarının öğretmen ve öğrenci durumu şöyledir:

İlcesi	Okul	Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı		
	Sayısı	Kadın	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
Merkez	12	42	67	109	2143	2540	4683
Göynücek	1	1	7	8	110	148	258
Gümüşhacıköy	5	6	39	45	878	999	1877
Merzifon	8	19	56	75	1505	1717	3222
Suluova	4	13	27	40	704	1008	1712
Taşova	5	10	35	45	814	944	1758
Toplam	35	91	231	322	6154	7356	13510

**Merzifon Kız Enstitüsü Ana Okulu
Oyun Saatinde**

**İlkokul Öğrencilerinden Bir Grup
Bayram Gösterisinde**

35 şehir ve kasaba okulundan Merkezde 1, Gümüşhacıköy'de 1 ve Merzifon'da 1 olmak üzere 3 ünde çift öğretim yapılmaktadır.

b. Orta Okullar ve Liseler :

aa. Amasya Lisesi :

1954 yılına kadar Orta okul olarak faaliyet gösteren okul, 1954/1955 öğretim yılında Lise haline getirilmiştir. Bu günkü modern binası, 7 Milyon Lira sarfı ile 1964 yılında yapılmıştır. Buna rağmen ihtiyaca kâfi gelmemekte, okulda çift tedrisat yapılmaktadır. 1968 yılında inşasına başlanacak 16 Dershaneli müstakil orta okul, lisedeki bu sıkışıklığı giderecektir.

Okulda öğretim görevlisi olarak 72 eleman çalışmaktadır. Bunun 10 u ücretli öğretmendir.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle okulun I. Devresinde 1369 Erkek, 444 Kız olmak üzere 1813, II. Devresinde 398 Erkek, 140 Kız olmak üzere 538 öğrenci bulunmaktadır. Tüm öğrenci sayısı 2351 dir.

Liseden şimdiye kadar 527 Erkek ve 180 Kız ki toplam 707, Orta Okuldan 2331 Erkek, 854 Kız olmak üzere 3185 öğrenci mezun olmuştur.

bb. Merzifon Lisesi :

1930 yılındanberi faaliyette bulunan Mefzifon Orta Okulu 1965/1966 Ders Yılında Lise haline getirilmiştir. Orta Okulun ihtiyacına göre yapılmış bulunan bu günkü modern binası Liseye kâfi gelmemektedir. 1968 yılında 6 Dershane ilâve edilecektir.

Halen çift öğretim yapılmaktadır. Okulun I. Devresinde 991 Erkek, 344 Kız; II. Devresinde 411 Erkek, 146 Kız öğrenci bulunmaktadır. Tüm öğrenci sayısı 1402 Erkek, 510 Kız olmak üzere 1912 dir.

Lise henüz mezun vermemiştir. Orta Okuldan şimdiye kadar 2923 öğrenci mezun olmuştur.

Okulda öğretim görevlisi olarak 50 eleman çalışmaktadır. Bunlardan 16 sı ücretli öğretmendir.

cc. Gümüşhacıköy Orta Okulu :

1949/1950 öğretim yılında hizmete açılmıştır. Bidayette Devlet tarafından bir katlı olarak inşa ettirilen okul binasına, bilâhare halkın yardımından da yararlanılarak bir kat daha ilâve edilmiştir.

Okulun öğretmen sayısı 16 dır. Bunun 6 sı ücretli öğretmendir.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle okulun öğrenci adedi 556 Erkek, 97 Kız olmak üzere 653 tür. Şimdiye kadar 812 Erkek, 111 Kız ki toplam 923 öğrenci mezun olmuştur.

dd. Taşova Orta Okulu :

Okul 1953/1954 Ders Yılında hizmete açılmıştır. Hali hazır binası eski ve haraptır. 1968 yılında 12 Dershaneli yeni bir okul inşa edilecektir.

Okulun öğretmen sayısı 26 dır. Bunun 17 si ücretli öğretmendir.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci sayısı 538 Erkek, 67 Kız olmak üzere 605 tir. Şimdiye kadar 710 erkek, 103 Kız olmak üzere 813 öğrenci mezun olmuştur.

ee. Suluova Orta Okulu :

Okul 1962/1963 Ders Yılında hizmete açılmıştır. İki katlı ve 16 odalı bu günkü bina ihtiyacı karşılamamaktadır. İlâve yapılması gerekmektedir.

Okulun öğretmen sayısı 24 tür. Bunun 2 si ücretli öğretmendir.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci sayısı 449 Erkek, 97 Kız olmak üzere 546 dır. Şimdiye kadar okuldan 199 Erkek ve 43 Kız olmak üzere 242 öğrenci mezun olmuştur.

ff. Göynücek Orta Okulu :

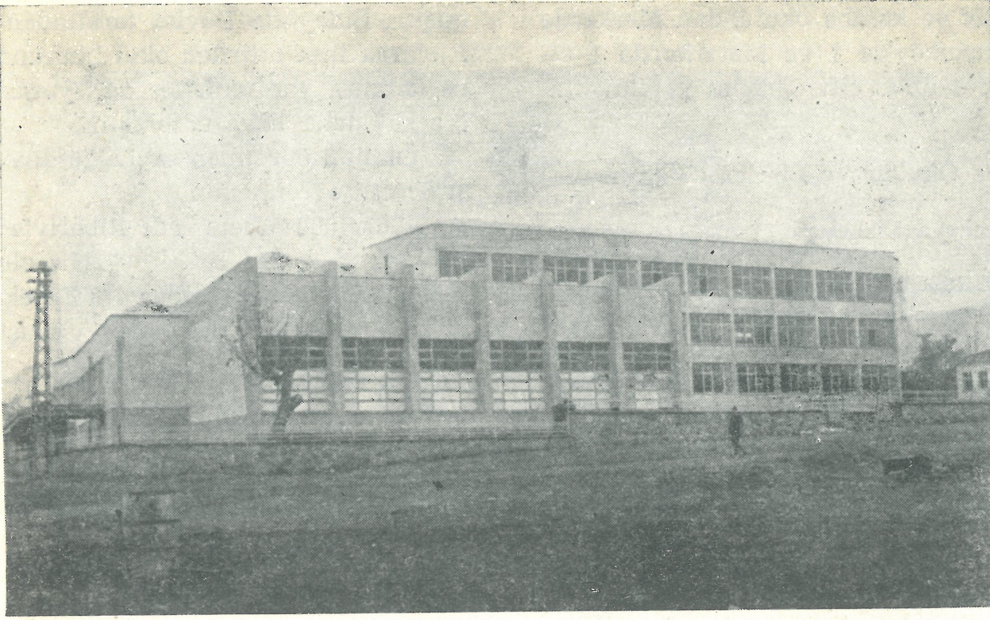
Okul 1965/1966 Ders Yılında hizmete açılmıştır. Okul binası, Devlet ve Mahalli Dernek yardımı ile yapılmıştır. Bir katlı A Tipindedir.

Okulun öğretmen sayısı 8 dir. Mevcuda göre 2 Edebiyat Grubu Öğretmeni fazladır.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci sayısı 156 Erkek, 17 Kız olmak üzere 173 tür.

gg. Gümüş Orta Okulu :

Okul 1965/1966 Ders Yılında Gümüşhacıköy İlcesi Gümüş Bucağında hizmete açılmıştır. Binası Bucak halkı tarafından yap-

Merzifon Lisesi

Merzifon Erkek Sanat Enstitüsü

Lise Öğrencileri İsyan cılar Piyesi Temsilinde

Merzifon Erkek Sanat Enstitüsü ve Kız Enstit üsü Öğrencileri Gösteriş Budalaları Temsilinde

tırılmış olup A Tipidir.

Okulun 5 Öğretmeni vardır. 1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci sayısı 171 Erkek ve 17 Kız olmak üzere 188 dir. Henüz mezun vermemiştir.

Amasya İl'inde Ortaokul ve Liselerin 10 yıllık gelişimi 33 Numaralı Tabloda gösterilmiştir.

c. Mesleki ve Teknik Öğretim :

aa. Amasya Kız Enstitüsü :

Okul, 16/Aralık/1943 Tarihinde eski Yeşilırmak İlkokulu binasında Akşam Kız Sanat Okulu olarak açılmıştır. Biçki, dikiş ve çamaşır şubeleri ile faaliyete başlamıştır. 1951/1952 Ders Yılında moda ve çiçek şubeleri ilâve edilmiştir. 1956/1957 Ders Yılında eski Halkevi binasına taşınarak Kız Enstitüsü haline getirilmiştir. Binaya bir kat çıkılmış olmasına rağmen ihtiyacı karşılamamaktadır.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle okulun tüm öğrenci sayısı 400 dür. Bunun 37 si II. Devre, 173 ü I. Devre, 217 si Akşam Kız Sanat Okulu, 10 u da Sipariş Atölyesi öğrencisidir.

Şimdiye kadar II. Devreden 140, Kız Sanat Okulu kısmından da 1147 olmak üzere 1287 öğrenci mezun olmuştur.

Okulun öğretmen sayısı 19 dur. Bunun 7 si ücretli öğretmendir.

bb. Merzifon Kız Enstitüsü :

Okul 1951/1952 Ders Yılında Akşam Kız Sanat Okulu olarak hizmete başlamış, 1958/1959 Ders Yılında Kız Enstitüsü olmuştur.

Okulun binası 1965 yılında inşa edilmiş olup, her türlü tesisatı havi modern bir binadır.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle okulun tüm öğrenci mevcudu 126 dır. Bunun 91 i I. Devre, 35 i II. Devre öğrencisidir. Ayrıca okul bünyesindeki Kız Sanat Okulu'nda 135 öğrenci vardır.

15/Kasım/1957 Tarihinde Enstitü bütünlüğü içinde bir de "Uygulama Ana Okulu" faaliyete geçmiştir. Kısa zamanda çevrede geniş ilgi görmüştür. 15 öğrencisi bulunan Ana Okulunda bir Çocuk Gelişimi Öğretmeni vazifeli olup 6 branş öğrencisi vardır.

Okulda 13 asil, 4 ücretli öğretmen vardır.

Okul 1958/1959 yılından bu tarafa, I. Devreden 94, II. Devreden 92 ki cem'an 186 mezun vermiştir.

cc. Amasya Erkek Sanat Enstitüsü :

Okul 1946/1947 Ders Yılında "Orta Sanat Okulu" olarak hizmete açılmış, 1948/1949 Ders Yılında Enstitü haline getirilmiştir. Uzun yıllar bu günkü Ticaret Lisesi binasında ve zor şartlar altında faaliyette bulunan okul, 1965 yılında modern binasına kavuşmuştur. Okulun Derslik Bloku ile Marangoz Atölyesi 1965/1966, Tesviye ve Demir Atölyesi de 1966/1967 Ders Yılında tamamlanmıştır.

Okulun öğretmen sayısı 20 dir. Bunun 4 ü ücretli öğretmendir.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci sayısı 93 ü I. Devre, 155 i II. Devre olmak üzere 248 dir. Şimdiye kadar I. Devre olan Orta Kısımdan 493, II. Devre olan Enstitüden 404 ki cem'an 897 kişi mezun olmuştur.

dd. Merzifon Erkek Sanat Enstitüsü :

Okul 1946/1947 Ders Yılında Orta Sanat Okulu olarak faaliyete geçmiş, 1950/1951 Ders Yılında Enstitü haline getirilmiştir. Bu günkü modern binası 27/10/1957 Tarihinde hizmete açılmıştır. Okul kuruluşundan beri Tesviye, Demir, Marangozluk gibi üç sanat dalı üzerinde çalışmaktadır.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci mevcudu 64 ü I. Devre, 153 ü II. Devre olmak üzere 217 dir. Okul şimdiye kadar I. Devreden 734 ve II. Devreden 474 olmak üzere 1208 mezun vermiştir.

Okulun öğretmen sayısı 19 dur. Bunun 1 i ücretli öğretmendir.

ee. Kız İlköğretmen Okulu :

Okul 1961/1962 Ders Yılında Amasya'da açılmıştır. Yatılı ve gündüzlü öğrencisi vardır.

Bidayette ilkokul olarak inşa edilmiş bir binada, gayri müsait şartlar altında faaliyetine devam etmektedir. Müsait bir arsada yeni bir bina yaptırılmasına zaruret vardır.

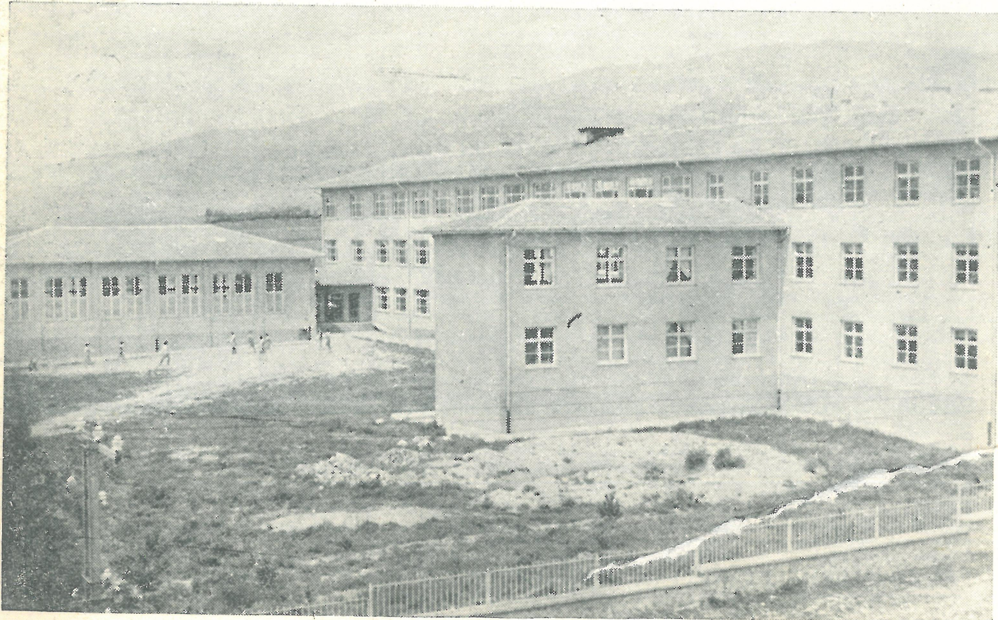

Okul Bandoları Geçerken

Amasya Kız Enstitüsü Binası

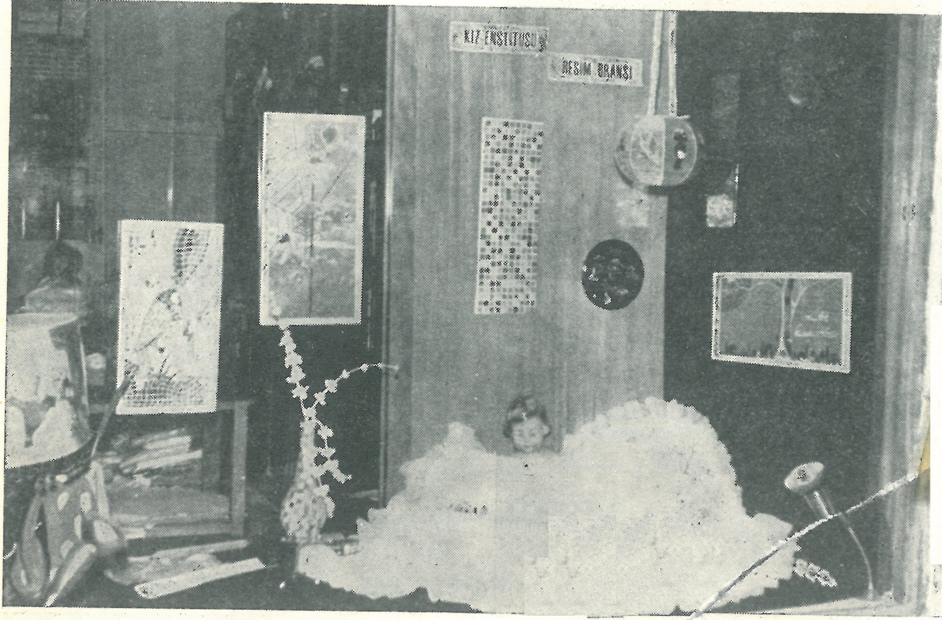

Merzifon Kız Enstitüsü Binası

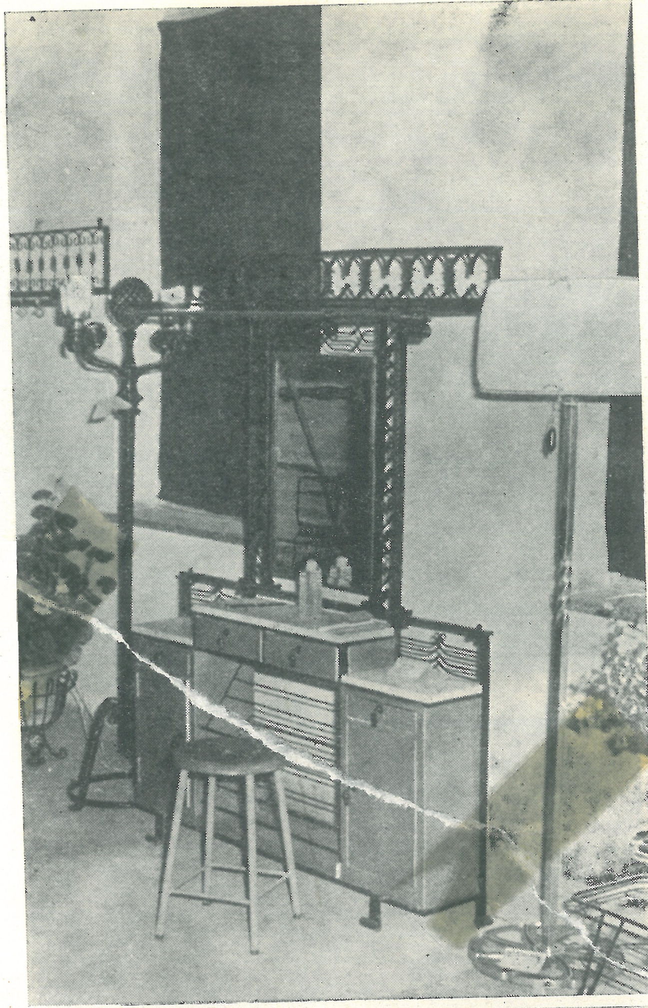
Kız Enstitüsü Defilesinden
İki Görünüş

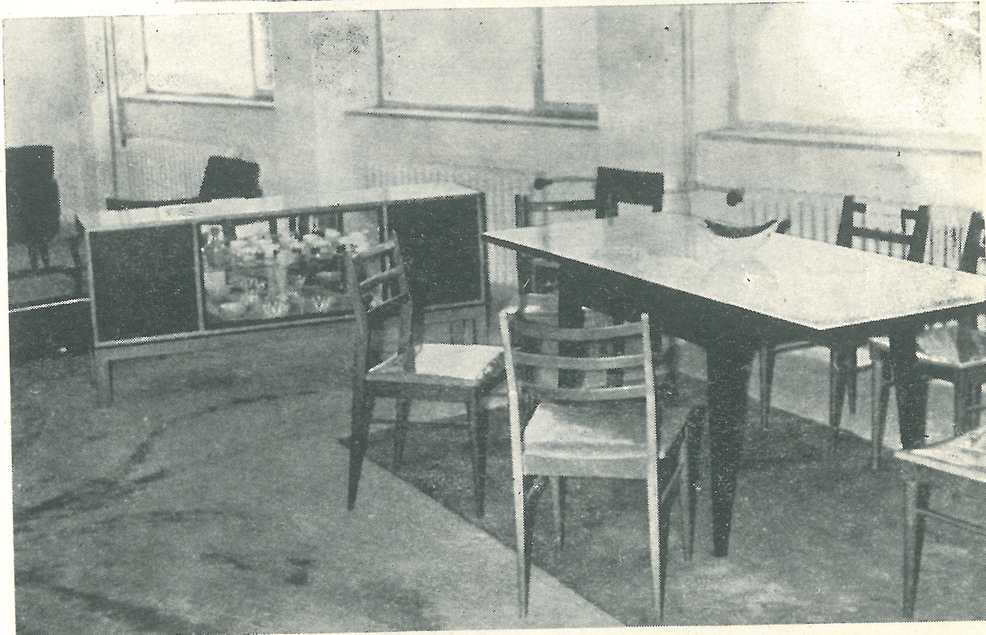

Amasya Kız Enstitüsü Resim Sergisinden Bir Görünüş

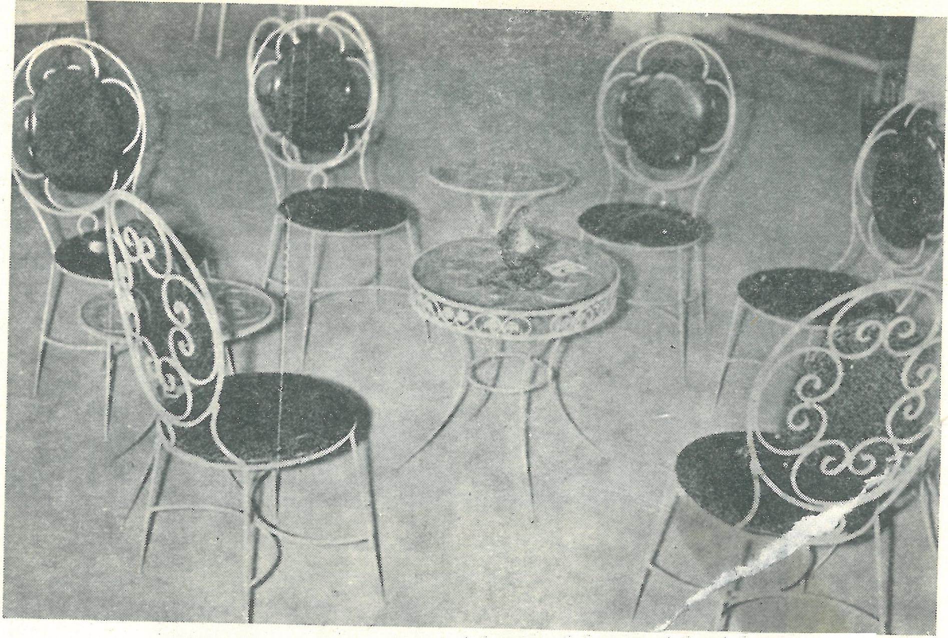

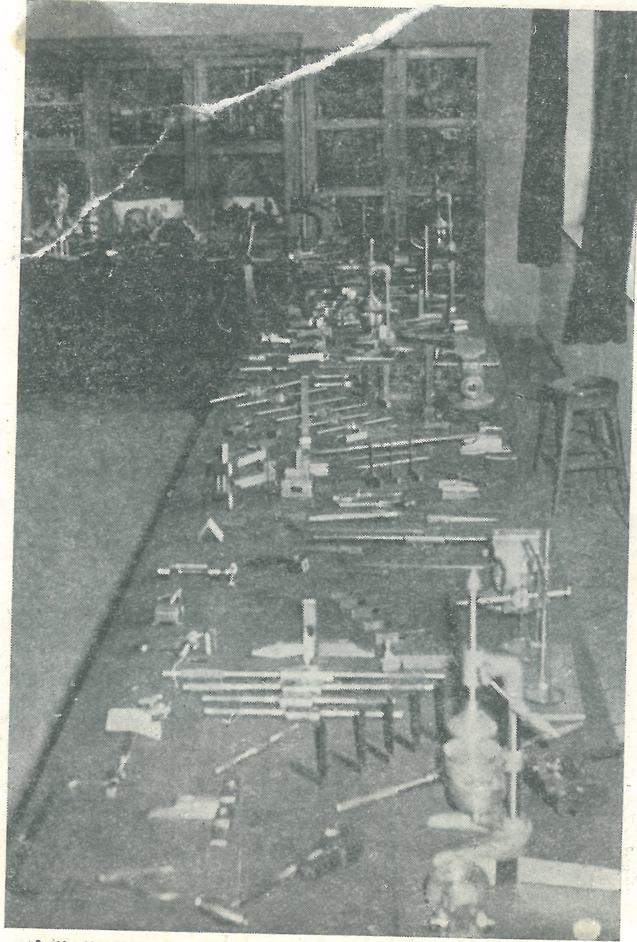
Merzifon Kız Enstitüsü Resim Sergisinden Bir Görünüş

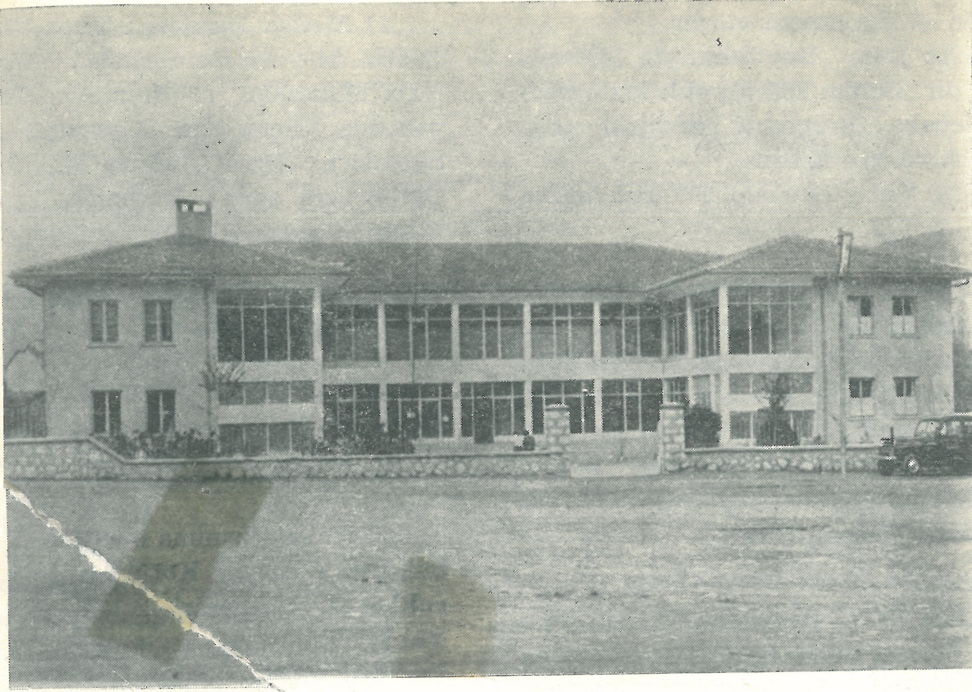

Erkek Sanat Enstitüsü Sergisinin Ağaç İşleri Bölümünden İki Görünüş

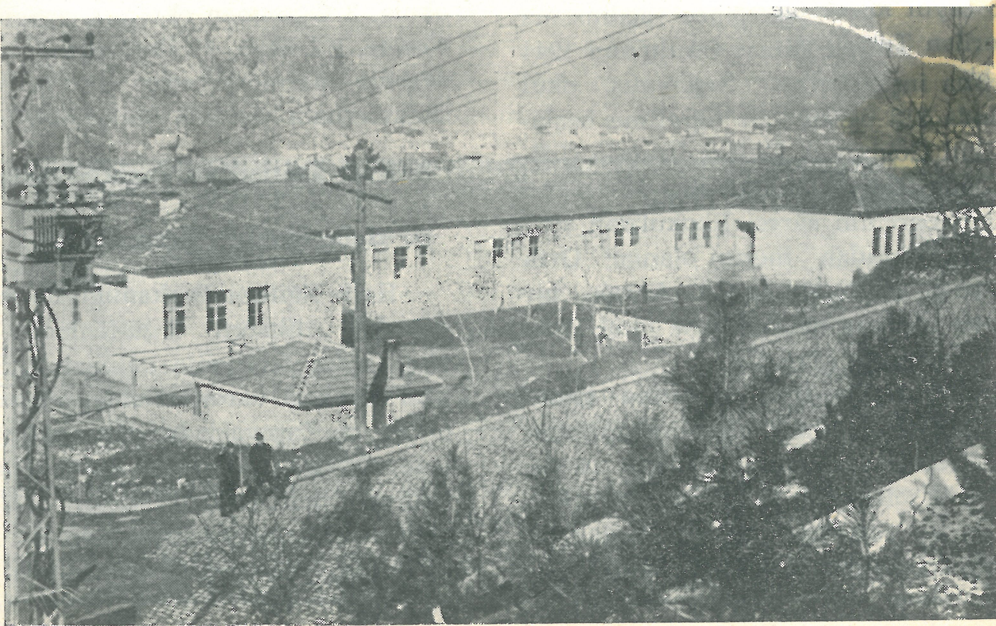

Erkek Sanat Enstitüsünün Tesviye ve Demir İşleri Sergisinden İki Görünüş

Amasya Kız İlköğretmen Okulu

Amasya Yetiştirme Yurdu

Okulun 17 öğretmeni vardır.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci sayısı 378 dir. Bunun 200 ü yatılı kız öğrencidir. Mütebaki 178 öğrenci gündüzlü olup 123 ü Erkek ve 55 i Kızdır.

Bu güne kadar okuldan 337 kişi mezun olmuştur.

ff. Amasya Ticaret Lisesi :

Okul 1967/1968 Ders Yılı başında hizmete açılmıştır. Eski Erkek Sanat Enstitüsü binasında faaliyetine devam etmektedir. Halen birinci sınıf açılmıştır.

Okulun öğretmen sayısı 9 dur. Bunun 3 ü ücretli öğretmendir. Öğrenci mevcudu 13 ü kız olmak üzere 107 dir.

gg. Merzifon İmam Hatip Okulu :

Okul 1966/1967 Ders Yılında faaliyete geçmiştir. Binası "Kur'an Kursu Yaptırma Derneği" tarafından bu maksatla yaptırılmıştır. Bina Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir.

Öğretmen sayısı 8 dir. Bunun 2 si ücretli öğretmendir. Öğrenci mevcudu 229 dur.

d. Muhtelif Kuruluşlara Bağlı Mesleki Okullar :

aa. Tarım Bakanlığı Gökhüyük Teknik Ziraat Okulu :

4486 sayılı kanun gereğince açılmasına karar verilen Teknik Ziraat Okulu'nun 1944 yılında bina inşaatlarına başlanmış, okul 1946 yılında 213 öğrenci ile öğretime başlamıştır. Okul Gökhüyük Devlet Üretme Çiftliği dahilinde faaliyet halindedir.

Okulun öğrenim süresi İlkokul'dan sonra üç yıldır. Buradan mezun olanlar Orta Okul mezunu sayılmamaktadır. Ancak bir memuriyete atanma halinde orta okul mezunu gibi muamele görürler.

Öğrenci kabul şartları : Türkiye Cümhuriyeti Vatandaşı olmak, İlkokul mezunu olmak, Erkeklerde 14 yaşından küçük 16 yaşından büyük olmamak, Kızlarda 12 yaşından küçük 14 yaşından büyük olmamak, Sağlam ve ziraat işlerine elverişli bir bünyeye sahip olmak, Ziraatla uğraşan bir aileye mensup olmak, iyi halli olmak, giriş sınavını kazanmış olmak.

Okutulan dersler iki gruptur:

1) Meslek Dersleri : Tarla Ziraati, Sebzecilik, Meyvecilik, Bağcılık, Süs Bitkileri, Gıda Muhafaza ve Kıymetlendirme, Hayvancılık, Küçük Ehli Hayvanlar, Köylü El Sanatları, Ziraat Âlet ve Makinaları. Kız Öğrencilere ayrıca Beslenme, Yemek, Aile Bilgisi, Çocuk Bakımı.

2) Kültür Dersleri : Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Matematik, Tabiat Bilgisi, Müzik, Beden Eğitimi, Din Bilgisi.

1967/1968 Ders Yılı itibariyle öğrenci adedi 189 Erkek, 48 Kız olmak üzere 237 dir.

e. Yetiştirme Yurtları :

6972 sayılı kanuna müsteniden kurulmuş bulunan Amasya Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliği'nin Amasya'da bir Yurd'u vardır. Yurt 1/Eylûl/1964 Tarihinde Lise'den boşalan binada hizmete açılmıştır. Bulunduğu bina Orta Öğretim'e ait olup bir yurt binasına kesin ihtiyaç vardır.

Yurdun 1 Müdürü, 1 Müdür Yardımcısı, 4 Öğretmeni vardır. Hizmetli kadrosu 1 Ambar ve Ayniyat Memuru, 1 Aşçı, 1 Mutfak İşçisi, 2 Çamaşırcı, 1 Terzi, 1 Gece Bekçisi, 1 Çocuk Koruyucusu Anne, 1 Çocuk Koruyucusu, 3 Temizlik İşçisinden ibarettir.

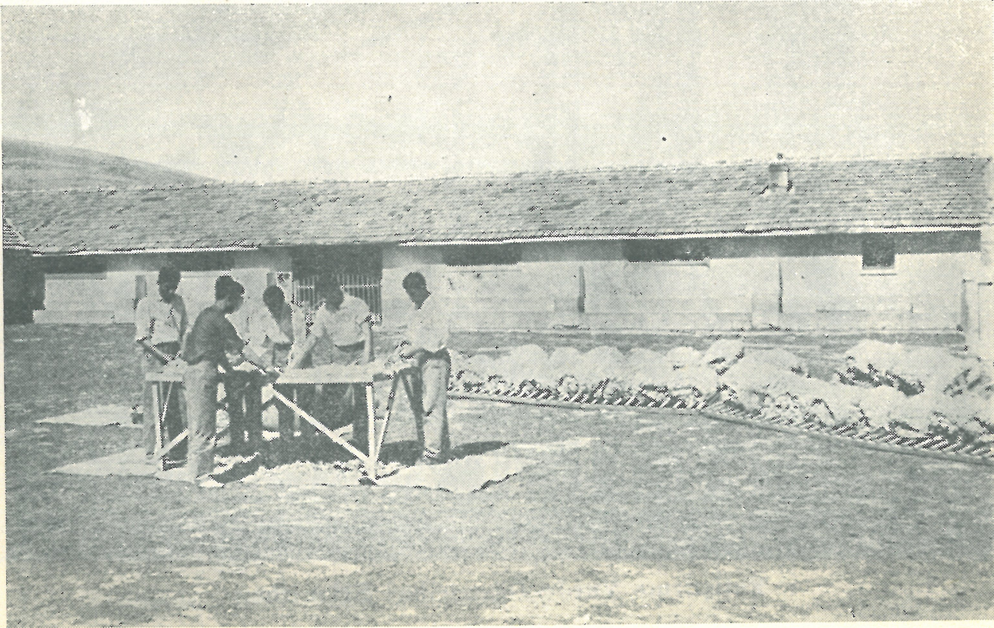
Halen Yetiştirme Yurdunda, 36 orta okula, 3 Öğretmen okuluna, 2 Sanat Enstitüsüne, 1 Liseye, 72 İlkokullara devam eden öğrenci barınmaktadır. 12 Çocuk da iş ve sanat erbabı yanında yetişmektedir.

3. Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması :

A. Halk Eğitimi Merkezleri :

Halk Eğitimi Başkanlığı İl'imizde 1961 yılından itibaren örgütlenmeye başlamış olup, halen faaliyette bulunan 3 Halk Eğitimi Merkezi vardır. Bunlar, Amasya, Göynücek ve Taşova'dadır. Amasya ve Göynücek Halk Eğitimi Merkezleri 1961 yılından beri faaliyet halindedir. Taşova Halk Eğitimi Merkezi ise Ağustos/1967 ayında faaliyete geçmiştir. Amasya Halk Eğitim Merkezi, Halk Eğitimi Başkanlığı ile birlikte, kira ile tutulan Apartman katındadır. Göynücek ve Taşova Halk Eğitimi Merkezleri ise eski ilk okul binalarından istifade etmektedir.

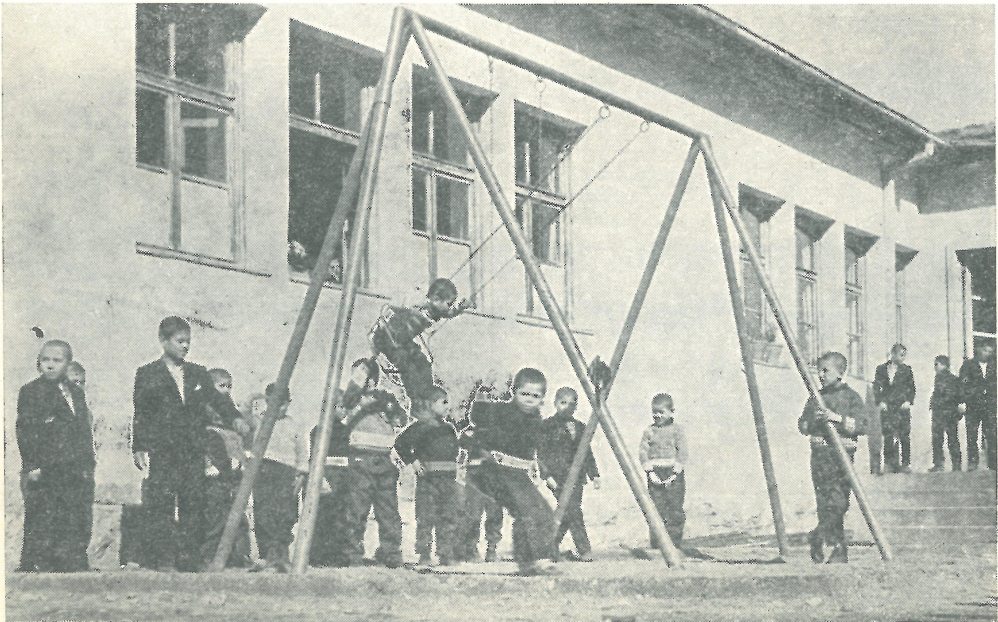

Gökhüyük Teknik Ziraat Okulu Öğrencilerinin Tatbiki Ders Çalışmalarından

Yetiştirme Yurdu Öğrencileri Piknikte

Yetiştirme Yurdu Öğrencileri Eğlenirken

Halk Eğitimi Merkezleri her kademede yurttaşın serbestçe içine girerek, istediği eğitim faaliyetine iştirak edebileceği mütevazi birer eğitim kurumlarıdır. Merkezlerin bünyesinde sosyal, kültürel ve eğitsel her türlü çalışmayı sağlıyabilecek ve yapabilecek imkânlar mevcuttur.

Halk Eğitimi Merkezleri, köylerde açılmış bulunan okuma odalarını yeni yayınlarla devamlı olarak desteklemekte, yeni okuma odaları açılması için çaba harcamakta, çeşitli resmî ve özel kurumlardan temin edilen yayınları devamlı olarak köylere ulaştırmakta, halka ve öğrencilere filim gösterileri yapmakta, her derecedeki okulların yapmış oldukları sosyal ve kültürel çalışmalara yayın cihazları ile yardımcı olmakta, haftanın muayyen günlerinde halka müzik yayınları yapmakta, köye hizmet götüren bütün örgütlerle işbirliğine girişmekte, köy liderlerinin yetiştirilmesine ve etkili olmalarına çalışmaktadır.

B. Halk Eğitimi Kursları :

Halk Eğitimi Başkanlığınca düzenlenen "Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması Semineri" ne 70 öğretmen katılmıştır. Köylerimizde tabiî lider durumunda olan Muhtar, Öğretmen ve İmam üçlüsünün fikir ve elbirliği ile çalışmalarını temin ve yeni köy liderleri yetiştirmek maksadı ile ilceler bünyesinde seminerler düzenlenmiştir. Seminer konuşmaları bir arada toplanarak köylere dağıtılmıştır.

C. Ev Ekonomisi Çalışmaları :

Köyün sosyal bünyesinin gelişmesinde Ev Ekonomisi çalışmalarının büyük önemi vardır.

Köylerimizde çocuk sağlığı ve bakımı, hastalıklardan korunma, ev ve mutfak tanzimi, sofra tanzimi, misafirlerin karşılanması, sebze ve meyvelerden konserve yapma, meyve suyu çıkarma ve salça yapma, dikiş makinesinin çalıştırılması ve bakımı, iplik boyama ve örgü işleri, ailelerin medeni ihtiyaçlarının karşılanması, köyde mevcut ham maddenin değerlendirilmesi, köylerimiz ve köylerde yaşıyan aileler için cidden önemli bir meseledir. Bu itibarla, ev ekonomisi hizmetlerinin en ücra köylerimize kadar ulaştırılmasında büyük faydalar vardır.

İl'de görevli 1 Ev Ekonomisti vardır. Ev Ekonomisti tarafından Merkez İlcenin Kapıkaya, Boğaz, Kayabaşı, Karasenir, Ziyaret; Suluova ilcesinin Kurnaz, Göynücek ilcesinin Tuzsuz köylerinde ve Kız İlköğretmen Okulu'nda kurslar açılmış ve çalışmalar yapılmıştır. Kız İlk Öğretmen Okulunda 20 şer gün süre ile ve iki devre olarak düzenlenen kurslara 95 öğrenci iştirak etmiştir.

D. Köy Elsanatları Çalışmaları :

İl'de 3 yıldanberi köy el sanatlarının bir dalı olarak halıcılık kursu çalışmaları yapılmaktadır. Bu güne kadar 8 köyde halıcılık kursu açılmıştır. 2 Ay süre ile devam eden bu kurslara toplam olarak 312 kursiyer katılmış, bunlardan 196 sı Belge almaya muvaffak olmuştur.

Kursiyerlerden isteklilere maliyetinden % 75 noksanına ve 5 sene vade ve 5 eşit taksitte ödenmek üzere halı tezgâhı verilmektedir. Müracaat edenlerden 35 kişiye bu şekilde tezgâh temin edilmiştir.

Halıcılık Kursu çalışmaları sonucu şöyledir:

Kursun Açıldığı Yer	Belge Alanlar	Belge Alamıyanlar	Verilen Tezgâh
Uluköy	20	15	—
Alpaslan	27	19	15
Büyük Kızılca	20	20	13
Karacakaya	26	26	—
Destek	37	11	9
Gölbeyli	24	21	4
Hamamözü	21	—	9
Ziyaret	21	4	—
	196	116	50

E. Okuma (Eğitim) Odaları Çalışmaları :

Yetişkin yurttaşlarımızın boş zamanlarını değerlendirmek, onları yurt ve dünya gerçekleri ile karşı karşıya getirmek, işlerinde başarıya ulaşmalarını sağlıyacak her nevi bilgiyi vermek amacına dayalı olarak, İl'de bu güne kadar 85 Okuma (Eğitim) Odası açılmıştır.

Ancak, okuma odaları için köylerimizde tahsis edilmiş müstakil binalar yoktur. Bu yüzden okuma odaları, köy okullarının uygun bir köşesinde veya kahvehanelerde faaliyet göstermektedirler.

Açılmış Okuma Odalarının ilceler itibariyle dağılışı şöyledir:

İlcesi	Okuma Odası Sayısı
Merkez	11
Göynücek	8
Gümüşhacıköy	19
Merzifon	19
Suluova	8
Taşova	20
Toplam	85

Okuma Odalarının bağlı bulunduğu köyler ile buralarda mevcut kitap sayısı aşağıda gösterilmiştir:

1. Merkez İlcesi :

Ziyaret	205	Yenice	47
Kapıkaya	445	Doğantepe	45
Boğaz	47	Aydınca	47
Akyazı	46	Çiğdemlik	48
Ezinepazar	46	Kayabaşı	148
Karaköprü	47		

2. Göynücek İlcesi :

İkizyaka	45	Pekdemir	46
Şeyhoğlu	45	Ilısu	46
Şıhlar	46	Ayvalıpınar	45
Kışlabeyi	46	Konuralan	45

3. Gümüşhacıköy İlcesi :

Göçeri	74	Çay	74
Aşağıovacık	74	Keçi	75
Kızılca	74	Bademli	74
Kutluca	74	Gümüş	75
Kızılcaviran	74	Derbentobruğu	74
Güplüce	74	Isparı	75
Bacakoğlu	103	Pusacak	75
Beden	74	Damladere	45
Sallar	98	Köseler	57
Konuktepe	74		

4. Merzifon İlceci :

Yolüstü	111	Esentepe	45
Akören	74	Yakup	46
Bahçekent	74	Küçükçay	45
Ortaova	147	Karacakaya	46
Diphacı	75	Hırka	45
Sarıbuğday	132	Çavundur	45
Hayrettin	175	Bulak	46
Yeşilören	75	Alıcık	45
Çamlıca	74	Karatepe	44
Aksungur	45		

5. Suluova İlcesi :

Ortayazı	45	Dereköy	46
Deveci	45	Abdülgani	46
Akören	45	Kurnaz	46
Bayırlı	46	Kazanlı	45

6. Taşova İlcesi :

Uluköy	81	Yerkozlu	53
Esençay	98	Sepetli	45
Çaydibi	158	Yolaçan	45
Destek	93	Aşağı Baraklı	45
Durucasu	113	Dereköy	45
Ballıca	74	Mülkbükü	45
Hacıbey	128	Kozluca	45
Gölbeyli	74	Gürsu	45
Gökpınar	45	Mercimek	45
Karsavul	45	Güvendik	45

F. Gezici Köy Kursları Çalışmaları :

İl'de 6 sı kadın, 8 i erkek olmak üzere 14 Guzici Köy Kursu vardır. Gezici Köy Erkek Kurslarından 3 ü Marangozluk, 3 ü Demircilik, 1 i Duvarcılık, 1 i de Dülgerlik sanat dalında hizmet görmektedir.

Kurs öğretmenleri, yetişkin köy kadın ve erkeklerini bağlı oldukları sanat dalında yetiştirdikleri gibi, okuma-yazma bilmiyen kursiyerleri okur-yazar hale getirmek için çaba harcamaktadırlar. Köylü kadınlara ev ve mutfak tanzimi, çocuk bakımı ve sağlığı, yemek pişirme, çeşitli boyalarla iplik boyama, sebzelerden konserve yapma, meyve

suyu çıkarma usulleri uygulamalı olarak öğretilmektedir.

Sayılarının az olması ve daha çok köye hizmet götürülmesi düşünülerek, kursların her yıl görev yeri değiştirilmektedir. Ancak, ulaşım ve çevre şartları bakımından merkezi bir durum arz eden ve civar köylerden de öğrenci devam edeceği tesbit olunan köylerde, kurs bir yıl daha bırakılmaktadır. Bu şekilde çalışmaların daha verimli bir hale geldiği görülmektedir.

Kurslar öğretim yılı sonlarında sergi düzenlemektedirler.

İl'de görevli Gezici Köy Kursları şunlardır:

105	Numaralı	Köy Kadınları Gezici Kursu
312	"	" " " "
332	"	" " " "
391	"	" " " "
481	"	" " " "
560	"	" " " "
9	"	Yapı Kursu (Demircilik - Dülgerlik)
64	"	Gezici Köy Erkek Kursu (Demircilik - Marangozluk)
140	"	Gezici Köy Erkek Kursu (Demircilik - Marangozluk)
160	"	Gezici Köy Erkek Kursu (Demircilik - Marangozluk)

4. Amasya Folklörü :

Millî kültürün en önemli kollarından birisi de folklördür. Millî duygu ve düşünceyi dile getiren ve ayakta tutan en önemli etkenlerden biridir. Tarihî Türk medeniyetinin akışı içerisinde özel bir yeri olan Amasya'nın oldukça zengin ve kendisine has bir folklörü vardır.

Amasya folklörünü düğünlerde, fener alaylarında, millî ve dinî bayram günlerinde, panayırlarda, 12 Haziran Amasya Atatürk Festivalinde ve özel günlerde her an yaşamak ve izlemek mümkündür.

Amasya folklörü; mahallî oyunlar, türküler, tekerlemeler ve mâniler şeklinde kendisini gösterir. Biz burada daha ziyade mahallî oyunlar üzerinde kısa bir açıklamada bulunacağız. Türküler, tekerleme ve mânilerden de örnekler verilecektir.

Mahallî oyunların başlıcaları düz halay, sıçrama halayı, yelleme halayı, simsim, köroğlu halayı, üç ayak halayı, Merzifon karşılaması ve paçalı çifte tellisi'dir. Bunların belirgin ve müşterek özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

Bu oyunlar, genellikle köylerde en az 5-6 şar kişilik gruplar halinde erkekler tarafından oynanır. Bazı köylerde erkekli - kadınlı oynandığı da vardır. Oyuncular el ele, omuz omuza kol atarak müziğin ritmi ile ve halay başındaki kişinin komutu ile aynı ayak ve vücut hareketleriyle oyuna devam ederler. Davul ve zurna eşliğinde oynanan bu oyunlara çoğunlukla düz halayla başlanır.

Bu oyunlar içerisinde yelleme halayı, isminden de anlaşılacağı üzere gayet oynak ve ritmik bir özellik taşımaktadır. Oyuncular, hareketleri ortaklaşa olarak aynı anda yaparlar. Hareketler seyredenleri âdeta büyüler.

Mahallî oyunlardan simsim, diğerlerinden ayrı bir özellik taşır. Simsimsiz hiç bir düğün, toplantı, bayram, panayır, festival ve özel günlere raslamak mümkün değildir. Hemen hemen her Amasyalı simsimi bilir ve oynar.

Oyun başlamadan önce geniş bir meydana büyük bir ateş yakılır. Davul ve zurna simsim havasını çalmaya başlar. Ateş etrafında halka olan köy delikanlıları birer veya ikişer ortaya çıkarlar. Müziğin melodisine uyarak kollar ilkönce belde, ayaklar daimi sekme halinde ve sekmeler gittikçe çabuklaşarak, kollar havada kavis çizmek suretiyle oyuna devam ederler. Birinci şahıs veya grup bir müddet bu şekilde oyuna devam ederken, ikinci şahıs veya grup hızla ortaya atılır ve oynıyanların sırtlarına vurarak onları oyun alanından çekilmeye mecbur ederler, böylece oyun alanı onlara kalır. Çeşitli figürler göstererek oyuna devam ederler. Bunlar da yerlerini başkalarına bırakırlar.

Mahallî Oyunlardan İki Görünüş

Oyuncular, simsimde fert olarak özel kabiliyetlerini de ortaya koyarlar. Sekmeler, perende atmalar, hattâ amuda dahi kalkarak oyunlarını gösterirler. Bu oyun sırasında yere düşmeler, yaralanmalar olabilir. Bu da oyunun bir özelliği olduğundan, oyuncular arasında en ufak bir kırgınlık dahi olmaz. Simsim oyunu sonlarında seyirci ve oyuncuların heyecanı hâd safhaya gelir ve oyun, yerini köroğlu halayına terkeder.

Üç ayak, kadın ve erkeklerin oynadıkları bir oyundur. İsminden de anlaşılacağı üzere üç adım ileriye, üç adım geriye doğru gidilerek oynanır. Her üç adımda biraz duraklama yapılarak kollar ve vücut yaylandırılır. Müzik ilk önce ağır çalar ve gittikçe çabuklaşır. Bu kısım oyunun hoplatma kısmıdır. Oyuncular da ritme uyarak hareketlerini çabuklaştırıp zıplamaya başlarlar. Kadınlar bu oyunu bazan çalgılı, bazan da ağızdan türkü söyliyerek oynarlar.

Merzion karşılaması, kadın ve erkeklerin tek veya karşılıklı olarak ikişer ikişer oynadıkları bir oyundur. Bu oyun kıvrak ve hareketlidir. Vücut ve kol hareketleri ön plânda rol oynar.

Merzifon karşılaması ve paçalı çifte tellisine genellikle düğünlerde rastlanır. Cümbüş, keman, darbuka ve klârnet eşliğinde bir veya iki kişi tarafından kaşıkla veya parmak hareketleriyle oynanır.

Şair Âşık Veli'den Bir Türkü

Nereden gelişin böyle?
Dost ilinden gelen sail,
Gül yüzlümden haber söyle,
Dost ilinden gelen sail.

Uğradın mı Amasya'ya,
Yüz sürdün mü karşı yaya,
Vâkıf oldun mu her şeye?
Dost ilinden gelen sail.

Sultanbayezit'e vardın mı?
Cuma namazını kıldın mı?
Sevdiğimi gördün mü?
Dost ilinden gelen sail.

Ben usandım geze geze,
Ciğer yandı döndü köze,
Bir hayırlı haber bize,
Dost ilinden gelen sail.

Veli'm ey dir arttı yazım,
Dünür günü intizarım,
Amasya'da kaldı yârim,
Dost ilinden gelen sail.

Ahmet Demiray'ın Amasya Türküsü

Kalene çıkanlar şair olurlar,
Türbenden içenler şifa bulurlar,
Amasya, ne şirin güzellerin var,
Görenler kurtulur herbir yasından.

Amasya elması, tarihi şanlı,
Her genci ateşli bir delikanlı.

Ferhat'ın gözleri burda kararmış,
Ruhunu ateşli bir sevgi sarmış,
Şirin'in uğruna dağları yarmış,
Ölmüş de içmeden aşkı tasından.

Amasya elması, tarihi şanlı,
Her genci ateşli bir delikanlı.

Karaman, Çakallar, Lokman dağları,
Şeyhcui, Sarılar, Derbent bağları,
Nerede görsem ben o nazlı yârı,
Vurur yüreğimin tam ortasından.

Amasya elması, tarihi şanlı,
Her genci ateşli bir delikanlı.

Yeşilırmak gibi taşıyor gönlüm,
Vefalı bir aşkla yaşıyor gönlüm,
Taştıkça içlenip coşuyor gönlüm,
Yeşil bahçelerin mis elmasından.

Amasya elması, tarihi şanlı,
Her genci ateşli bir delikanlı.

Amasya Manileri

Ayna attım çayıra,
Şevkı düştü bayıra,
İkimiz de sevdalı,
Tanrı bizi kayıra.

Bahçedir evin önü,
Bekliyorum düğünü,
Unutamam bir türü,
Seni gördüğüm günü.

Selâm olsun dağlara,
Su yürüsün bağlara,
Nasibim böyle imiş,
Düşmüşüm sevdalara.

Pınarın başı sarı,
Dibinde taşı sarı,
Allah alnıma yazmış,
Gözü gök, saçı sarı.

Mektup yazdım bilesin,
Okuyupta gülesin,
Bu mektubun üstüne,
Durmayıpta gelesin.

Karanlık açmak ister,
Kelebek kaçmak ister,
Benim cahil gönlüm de,
Yâre kavuşmak ister.

Keklik taştan el eder,
Eşine gel gel eder,
İki gönül bir olsa,
Taşı deler yol eder.

Ey güzeller güzeller,
İsterse gelsin seller,
Amasya'ma bağlıyım,
Ne derse desin eller.

Aşkı içtim tasından,
Tattımda meyvasından,
Yârim rengini almış,
Amasya elmasından.

Ay dedim aydın beni,
Ne hale koydun beni,
Yelkensiz gemi gibi,
Ortada koydun beni.

Dertliyim dermanım yok,
Köylüyüm harmanım yok,
İsterim yâre gidem,
Elimde fermanım yok.

Eşme buldum taşı yok,
Yüzük buldum kaşı yok,
Şurada bir kuş öter,
Bencileyin eşi yok.

5. Kültür Çalışmaları :

A. Kütüphaneler :

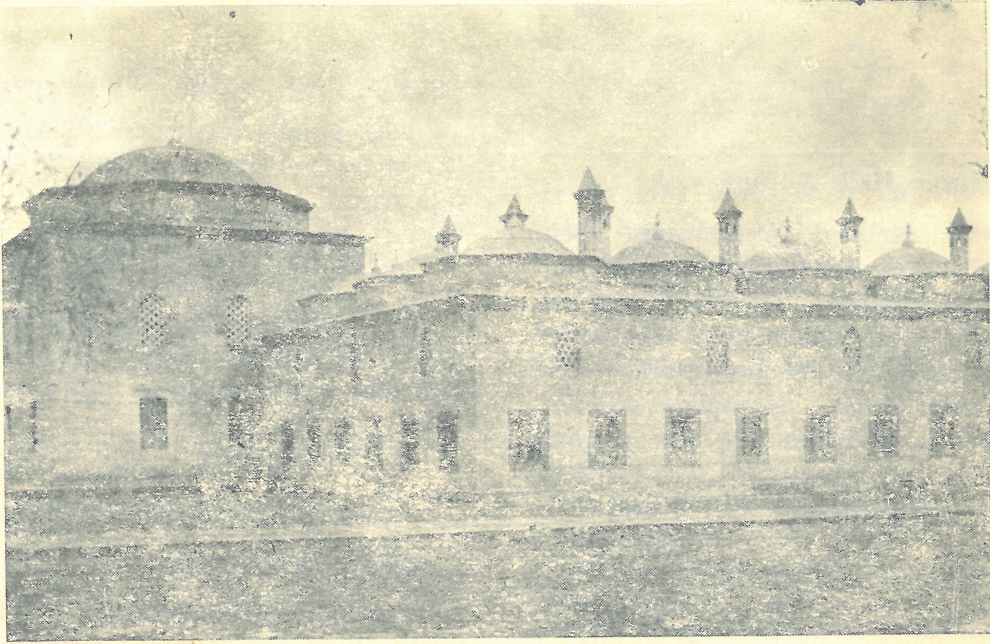
b. Bayezid İl Halk Kütüphanesi :

Sultan Bayezid Külliyesi'nin Medrese kısmında, Atatürk'ün Amasya'yı teşriflerinde buyrukları üzerine açılmıştır. Kütüphanede 938 el yazması, 483 yabancı dilde, 950 arap harfli, 11.775 türk harfli olmak üzere 14.146 adet kitap mevcuttur. El yazması eserler içerisinde Kur'ân-ı Kerîm'ler ve Divanlar çok değerlidir.

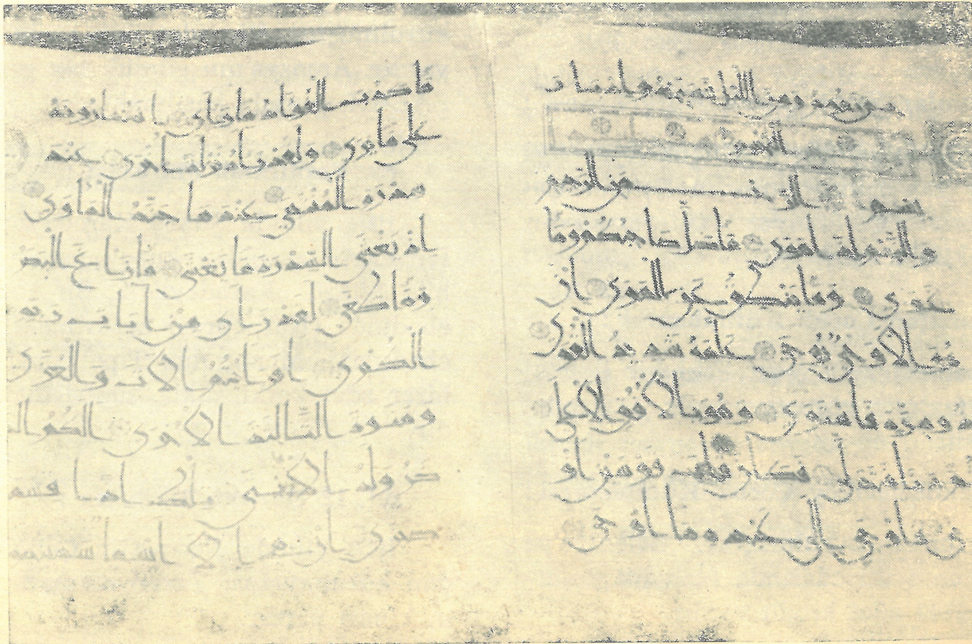
Bilhassa Üçüncü Halife Affan oğlu Osman tarafından papirüs üzerine kûfi hatla yazılmış, âyet başları motiflerle işli, nefis tezhipli, 395x330 ebadında ve 1. Cüz son kısmında (Affan oğlu Osman bunu yazmakla tanrısına yaklaştı) ibaresi yazılı Kur'ân-ı Kerîm tarihî bir değer taşımaktadır.

Bayezid İl Halk Kütüphanesinin Cepheden Görünüşü

**Bayezid İl Halk Kütüphanesinin
Yandan Görünüşü**

**Halife Hazreti Osman'ın El Yazması
Kur'ân-ı Kerîm'in İki Sahifesi**

İl Halk Kütüphanesi'nin 1953 yılında açılmış bir de (İare, ödünç kitap verme) Servisi vardır. Ayrıca (Gezici Halk Kitaplığı) Servisi de 1962 yılındanberi faaliyettedir.

b. Merzifon Halk Kütüphanesi :

Bidayette Halkevi Kütüphanesi iken, bilâhare Halkevlerinin kapatılması üzerine Merzifon Belediyesine devredilmiş ve son olarak Milli Eğitim Bakanlığına devredilerek, halen Halk Kütüphanesi olarak faaliyette bulunmaktadır. Kütüphane Çelebi Sultan Mehmet Medresesi'nin bir odasında çalışmaktadır. Kitap mevcudu 3453 tür. Kütüphanenin İare Servisi de mevcuttur.

c. Gümüşhacıköy Halk Kütüphanesi :

Umumi Kütüphane Açma ve Yaşatma ve Onarma Derneği tarafından 1962 yılında kurulmuştur. Kitap mevcudu 1924 tür.

d. Çocuk Kütphaneleri :

aa. Bayezid Çocuk Kütüphanesi :

1957 yılında açılmıştır. Kitap mevcudu 2997 dir. İare Servisi de vardır. Kütüphanede göze ve kulağa hitap eden araçlardan da istifade edilmekte, öğretici filmler de gösterilmektedir.

bb. Şamlar Semt Çocuk Kütüphanesi :

1965 yılında açılmıştır. Küçük Ayas Ağa tarafından yaptırılmış bulunan Şamlar Camii Medresesinde faaliyet göstermektedir. 1311 adet kitabı vardır.

ee. Merzifon Çocuk Kütüphanesi :

1962 yılında açılmıştır. Eski bir ilkokul binasında faaliyet göstermektedir. 1732 adet kitabı vardır.

dd. Gümüşhacıköy Çocuk Kütüphanesi :

1957 yılında kurulmuştur. Belediye'ye ait bir binanın iki odasında faaliyet göstermektedir. 4342 adet kitabı vardır.

ee. Merzifo nÇocuk Kütüphanesi :

1957 yılında açılmıştır. Çelebi Sultan Mehmed Medresesinde faaliyet göstermektedir. 2100 adet kitabı vardır.

ff. Suluova Çocuk Kütüphanesi :

1960 yılında açılmıştır. Şeker İlkokulu'nda faaliyet göstermektedir. 2100 adet kitabı vardır.

gg. Taşova Çocuk Kütüphanesi :

1960 yılında açılmıştır. Yeşilırmak İlkokul'u binasında faaliyet göstermektedir. 2757 adet kitabı vardır.

B. Basımevleri :

a. Amasya Merkezindeki Basımevleri :

aa. Emel Matbaası :

Amasya'da ilk kurulan matbaadır. 1920 yılında Sırrı Soğukpınar tarafından kurulmuştur. Şimdiki sahibi İsmet Olgun'dur. Matbaa, halen 1 adet 70x100 ebadında yarım otomatik tipo baskı makinesi, bir adet elektrikli pedal baskı makinesi, bir adet elle çalışır baskı makinesi, bir adet zımba ve bir adette cilt dikiş makinesine sahiptir.

bb. Amasya Sesi Matbaası :

1955 yılında Lütfü Akçan tarafından kurulmuştur. Bir adet tipo baskı makinesi vardır. Amasya'nın günlük tek gazetesi olan SABAH, burada basılmaktadır.

cc. Yeşilırmak Matbaası :

1956 yılında Şükrü Karadayı ve Muzaffer Eken taraından kurulmuştur. Halen sahibi Şükrü Karadayı'dır. Bir adet 26x32 ebadında (Karpopras) baskı makinesi, 50x70 ebadında Monat düz Tipo baskı makinesi, birer adet keski, dikiş, zımba makinesi vardır.

dd. 12 Haziran Matbaası :

1958 yılında Necmettin Çeliköz tarafından kurulmuştur. Yarım otomatik bir baskı makinası vardır.

ee. Heriş Matbaası :

1963 yılında Lütfü Akçan tarafından

kurulmuştur. İki adet baskı makinesi, bir keski ve bir de tel dikiş makinesi vardır.

ff. Savaş Matbaası :

Abidin Akçan tarafından 1966 yılında kurulmuştur. Bir baskı makinesine sahiptir.

gg. Özen Matbaası :

1967 yılında Şükrü Karadayı tarafından kurulmuştur. 38x42 ebadında bir adet Viktorya marka pedal makinesi vardır.

b. Merzifon'daki Basımevleri :

aa. Utku Matbaası :

Ali Sargın tarafnıdan kurulmuştur. Bir pedal makinesi vardır.

bb. Nurlar Matbaası :

Nuri Kazancı tarafından kurulmuştur. Büyük ebatta baskılar yapmaktadır.

C. Gazeteler :

a. Sabah Gazetesi :

Amasya'da intişar etmekte olan Amasya Sesi, Emel, Oniki Haziran ve Yeşilırmak Postası gazetelerinin birleşmesi ile Sabah Gazetecilik Anonim Ortaklığı kurulmuş ve günlük Sabah Gazetesi yayınlanmaktadır. Gazetenin sahibi, ortaklık adına Muzaffer Eken'dir.

b. Merzifon Sesi :

Haftanın Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri çıkan siyasî bir gazetedir. Sahibi Nuri Kazancı'dır. Merzifon'da Nurlar Mat-baasında basılmaktadır.

c. Suluova'nın Sesi :

Cuma günleri çıkan haftalık siyasi bir gazetedir. Sahibi Şevki Paşaoğlu olup, Yeşilırmak Matbaasında basılmaktadır.

d. Yeni Taşova :

Haftanın Pazartesi günleri çıkar. Sahibi Ferruh Çetin'dir.

6. Amasya'nın Spor Durumu :

A. Tarihçe :

Cumhuriyetin ilânından sonra, askerî garnizonlarla, okullar ve sivil teşekküller tarafından yapılan spor hareketleri şimdiki istasyon binasının bulunduğu (Karaağaç Meydanında) başlamış, bu yere istasyon binasının inşası üzerine, 1926 yılından itibaren tahta tribünleri de olan (Hacılar Meydanı) sahasında devam edilmiştir.

Halkevi gibi kurumlar spor çalışmalarına yardımcı olmuşlar, bu meyanda şimdiki Şehir Kulübü yerinde bulunan salonda güreş ve boks çalışmaları yapılmıştır.

Hacılar Meydanı sahasının tahta tribünleri dış tesirlerle kullanılmaz hale gelince, İstasyonda müsait bir yerde spor faaliyetlerine devam edilmiş, ihtiyaca kâfi gelmediğinden Develik tabir edilen şimdiki Askerlik Şubesinin bulunduğu mahalde stad yapılmasına karar verilmiş ve ön hazırlıklara da başlanmıştır. Stad ikmal edilmeden, 1948 Haziranında vukubulan sel felâketine uğrıyanlara burada meskenler inşa edilmiş ve bu suretle Amasya yine stadsız kalmıştır.

1950 yılında Bayezit Paşa Mezarlığına stad yapılmasına karar verilmiş, saha tesviye edildikten sonra, arazinin meyilli durumu tesislerin inşasına müsait görülmiyerek, bundan da sarfınazar edilmiştir.

1956 yılında Vali Mazlum Yegül istasyon bağları civarında üç bahçeyi istimlâk ederek, bu günkü Amasya Stadının inşasına balşamış ve tesisler Mehmet Varinli zamanında ikmal edilmiştir.

1958/1959 sezonunda kısmen hizmete açılan stadda, bu tarihten itibaren diğer spor hareketleri yanında lig maçları da oynanmaya başlamıştır. Stad bu gün her türlü ihtiyacı karşılar haldedir.

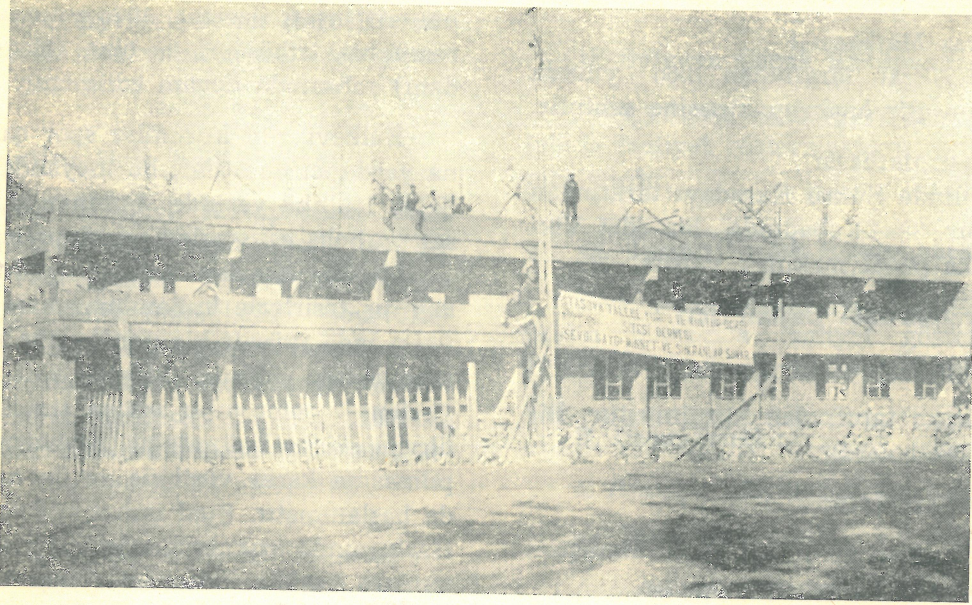
Kapalı spor salonu inşaatı 1962 yılında başlamış, 1500 kişilik salon 1954 yılında hizmete açılmıştır.

İl'de spor tesisi olarak Amasyadakiler dışında, Merzifon'da bir stad mevcuttur. Tribünleri ve diğer tesisatı eksik olup, bunların ikmali halinde Merzifon da iyi bir sahaya kavuşmuş olacaktır.

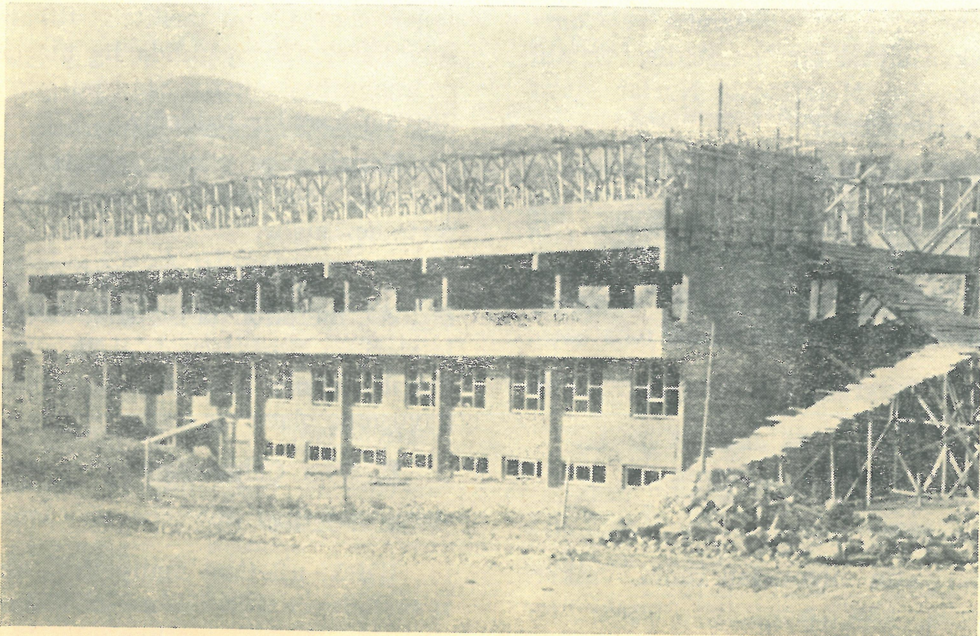
B. Spor Çalışmaları :

a. Atletizm :

İl'deki atletizm faaliyetleri, okullar arası tertiplenen atletizm müsabakaları ile, Atatürk Kır Koşusu ve her yılın 13-14 Mayıs

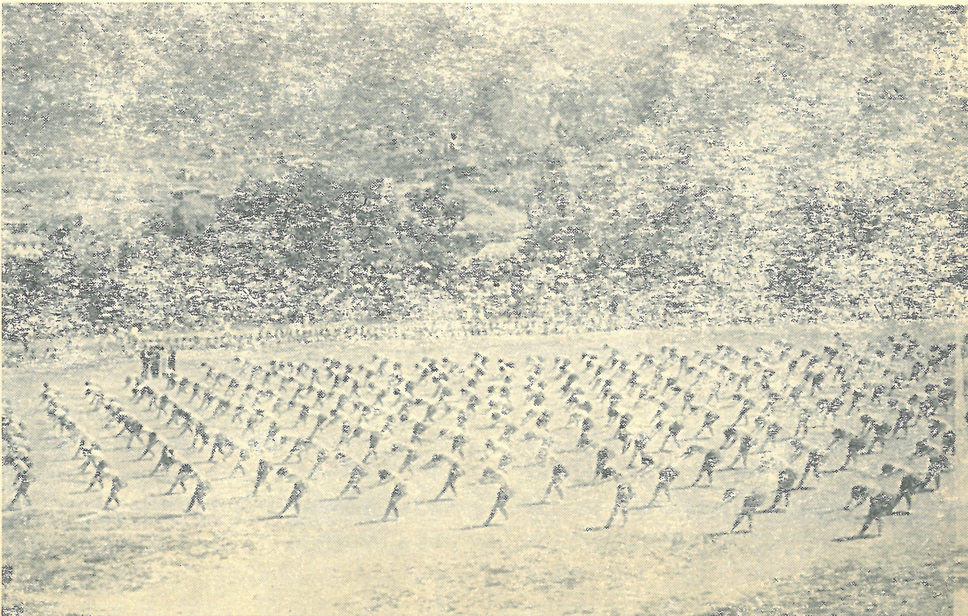

Taşova Talebe Yurdu ve Kültür Ocağı Sitesi İnşaatından İki Görünüş

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramında
Bayrakların Geçişi

Kız Öğrencilerin Spor Gösterileri

günlerinde yapılan Bayrak Koşusu yarışmalarından ibarettir.

b. Basketbol :

Amasya kapalı spor salonu hizmete açıldıktan sonra, 1965/1966 sezonundan itibaren basketbol müsabakalarına başlanmıştır.

Kulüplerle okulların, branşlarında çalışmalarını en iyi şekilde yapabilmeleri için her türlü imkân sağlanmıştır. Kapalı spor salonu her gün antremana açık bulundurulmaktadır .

Basketbol Federasyonu'nun müzahereti ile 26/10/1965 tarihinde Basketbol Hakem Kursu açılmış, altı kişi başarı göstererek Hakem lisansı almıştır.

Bölgedeki klüpler ve okullar arası basketbol müsabakları yapılmaktadır. Bilhassa Lise, Kız İlköğretmen Okulu, Kız Enstitüsü, Havagücü Spor, Karagücü Spor, 12 Haziran Gençlik, Şekerspor, Amasya Gençlikspor basketbol takımları başarılı çalışma içindedirler.

c. Voleybol :

1965/1966 sezonundan itibaren voleybol müsabakalarına başlanmıştır. Bölgede voleybolun gelişmesinde, kapalı spor salonunun büyük rolü olmuştur.

26/6/1965 tarihinde voleybol hakem kursu açılmıştır.

Bölgede, kulüpler ve okullar arası voleybol müsabakaları yapılmaktadır.

d. Güreş :

Ata sporu güreş, İl'imizde pek rağbet bulan bir spor dalı olup, köy düğünlerinde güreş yapılması bir an'ane haline dahi gelmiştir.

Bu köy düğünlerinde ve panayır güreşlerinde temayüz eden Sadık Soğancı'nın 1936 Berlin Olimpiyatlarına iştiraki ile güreş bölgede ön plâna geçmiştir. Ancak, tesis, malzeme ve antrenör eksikliği yüzünden, güreş, henüz beklenen inkişafı bulmamıştır. Bu imkânsızlıklar yüzünden, zamanlarının namlı pehlivanları olan Tekkeli Necip, Boğazköylü Kara Ahmet, Varaylı Şükrü, Kolaylı Hüseyin ve Gümüşhacıköylü Celâl çalışma zemini bulamamışlardır. Son zamanlarda ilgililer tarafından tesadüfen panayır güreşlerinde görülen kabiliyetlere imkân verilmiş, yetişmeleri sağlanmıştır. Meselâ, Adil Candemir, Mehmet Gocur, Nuri Ayvalı, İbrahim Zengin, Ethem Yener, Hamit Kaplan bunlardan bir kaçıdır. Bu isimlerden başka Sadık Esen, Hayrullah Şahin, Yusuf Demir, Bekir Aydın, Mehmet Altın, Mustafa Onur, İsmail Topçam hep Amasya'nın millî olmuş pehlivanlarıdır. Genç kabiliyetler, iş ve geçim zorluğu neticesi Batman'dan Zonguldak'a kadar iş yerlerine dağılmış durumdadır.

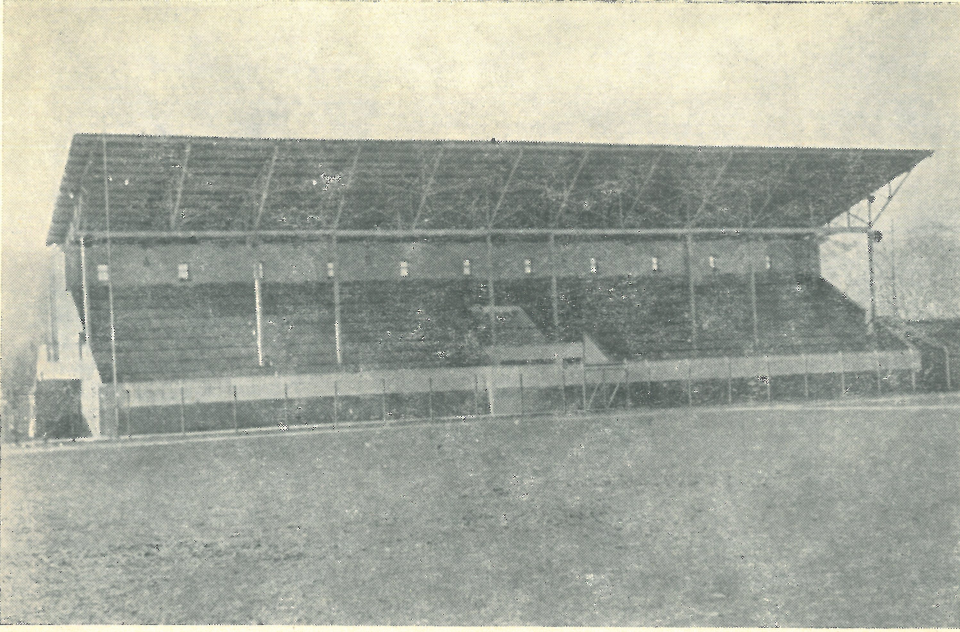
e. Futbol :

Amasya'da futbol aşağı yukarı 40-45 senelik bir maziye sahiptir. Birlikgüçyurdu, Ayyıldız, Turanidmanyurdu, Turanidmanocağı, Albayrak kulüpleri aralarında faaliyet göstererek Amasya futbolünün temelini atmışlardır. Sonraları Halkspor, Bozkurt Kulüpleri de aynı yolda yürümüşlerdir. Bunlardan Turanidmanyurdu, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın düzenlediği müsabakalarda, mıntıka birincisi olarak şilt almıştır.

Stadsızlık yüzünden 1958/1959 futbol sezonuna kadar İlimizde resmi müsabakalar yapılamamış, özel karşılaşmalarla yetinilmiştir.

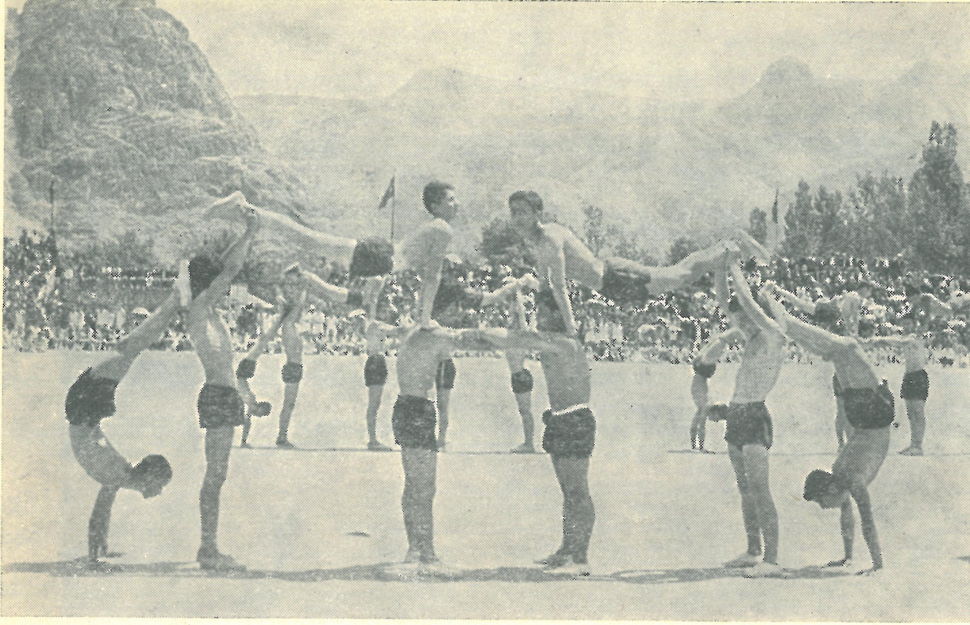
Stadla birlikte futbolda bir gelişme olmuş, Fenerbahçe, Gençlerbirliği, Demirspor, Hacettepe, Altındağ, Toprakspor, Güneşspor, Trabzon İdman Yurdu gibi ünlü takımlar Amasya'da maç yapmışlardır.

Bu gün Amasya'da 14 Kulüb'e 255 futbolcu kayıtlı bulunmakta, futboldan gayri spor dallarında da faaliyet göstermektedirler. Mevcut kulüplerden ikisi askerî güç, ikisi müessese kulübü, onu da gençlik kulübüdür. Halen Bölge Birincilikleri'ne Amasyaspor, Karagücü, Tamerspor, Taşova Gençlik, Havagücü ve Merzifon Gençlik olmak üezre 6 Takım iştirak etmektedir.

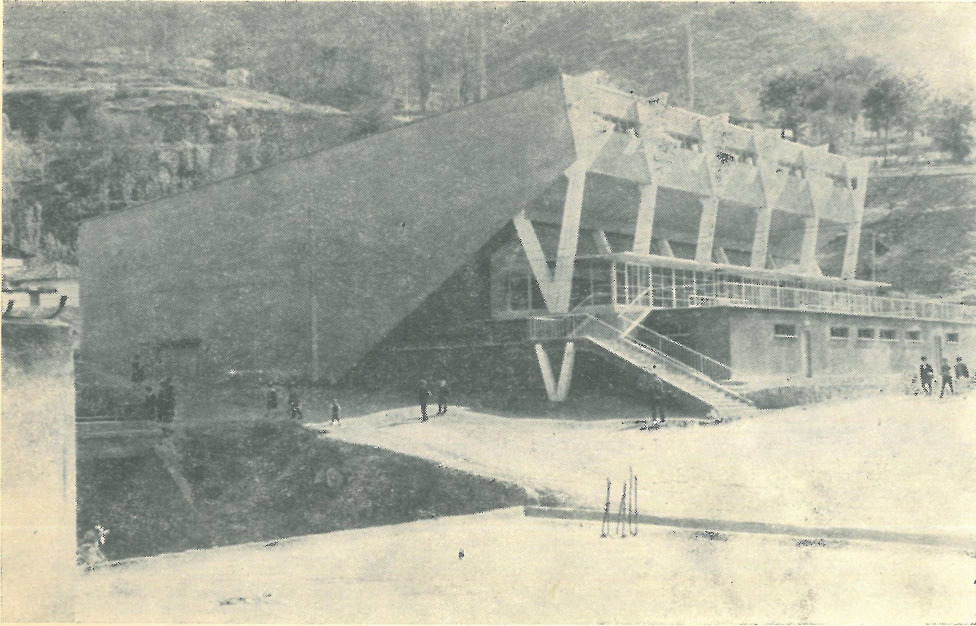

Amasya Stadından İki Görünüş

Erkek Öğrencilerin Spor Gösterileri

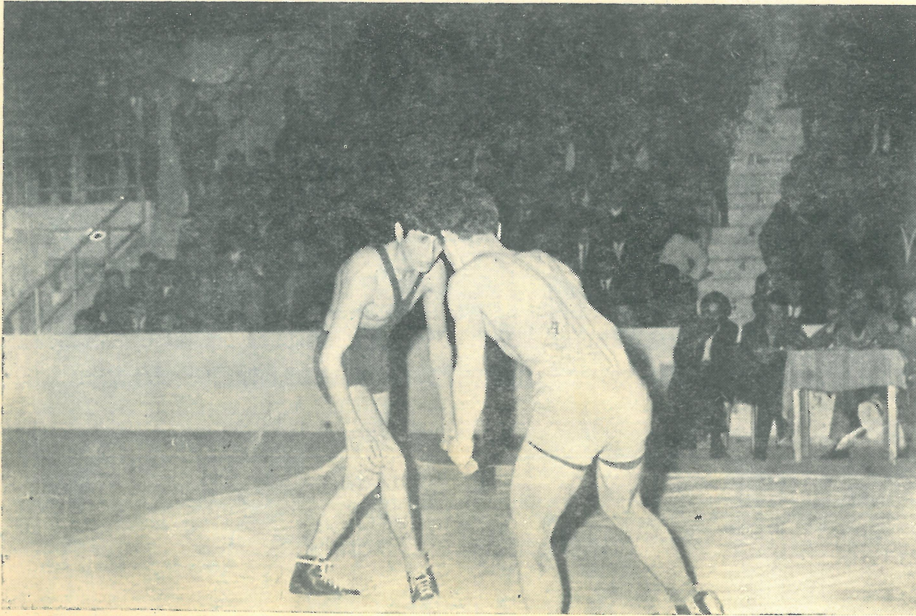
Amasya Kapalı Spor Salonu

f. Amasya'daki Kulüplerin Adaları ve Renkleri :

Kulübün Adı	Rengi	Tescil Tarihi
Amasyaspor	Yeşil-Beyaz	12/ 6/1946
Merzifon Gençlikspor	Sarı-Lâcivert	11/ 7/1946
Havagücüspor	Mavi-Beyaz	27/ 7/1954
Güreş Kulübü	Yeşil-Beyaz	2/ 3/1954
Şekerspor	Yeşil-Beyaz	1/ 6/1955
Taşova Gençlikspor	Sarı-Kırmızı	11/11/1955
Karagücüspor	Kırmızı-Beyaz	25/11/1956
Yeni Çeltekspor	Sarı-Siyah	26/ 8/1959
Otofenerspor	Sarı-Lâcivert	20/ 5/1959
Tamerspor	Kırmızı-Siyah	18/ 8/1962
Gümüşspor	Sarı-Lâcivert	—
Avcılar Kulübü - GHK.	Sarı-Yeşil	18/10/1961
Amasya Avcılar Kulübü	Sarı-Yeşil	5/ 2/1962
Suspor	Yeşil-Siyah	31/ 2/1967

Amasyaspor Futbol Takımı

Güreş Müsaabaklarından Bir Görünüş